

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESIKO ZINĀTŅU KATEDRA

**DZĒRIENU IEPAKOJUMA DEPOZĪTA SISTĒMA UN TĀS
IEVIEŠANAS TIESISKĀS AKTUĀLĀS PROBLĒMAS**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Madara Blūmere**

Studenta apliecības Nr.: mb09121

Darba vadītājs: Prof., Dr.iur. Ilma Čepāne

RĪGA 2014

ANOTĀCIJA

Maģistra darba tēma ir „Dzērienu iepakojuma depozīta sistēma un tās ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas”. Šī darba mērķis ir izpētīt iepakojuma jēdzienu, dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu un tās ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas Latvijas Republikā, analizēt Eiropas valstu un Amerikas Savienoto Valstu dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu tiesisko regulējumu un to pieredzes izmantošanas iespējas.

No 2015.gada 1.janvāra Latvijas Republikā ir plānots ieviest obligāto depozīta sistēmu vienlaikus atkārtoti lietojamam un vienreizlietojamam dzērienu iepakojumam. Kopš 2004.gada 1.janvāra Latvijā ir noteikta brīvprātīga depozīta sistēmas piemērošana tikai atkārtoti lietojamam iepakojumam.

Atslēgvārdi: depozīta sistēma, iepakojums, pārstrāde, Direktīva 94/62/EK.

ANNOTATION

The topic of the Master paper is „Beverage packaging deposit system and it’s contemporary legal problems in the process of implementation”. The target of this Master paper is to explore the term of packaging, beverage packaging deposit system and it’s contemporary legal problems in the process of implementation in the Republic of Latvia as well as to analyze the legal regulation of beverage packaging deposit system of United States of America and European countries and evaluate the possibilities to use this experience.

Starting from the 1st of January, 2015 there is a plan to implement the mandatory deposit system for both – reusable and disposable beverage packaging. Since the 1st of January, 2004 there is a voluntary deposit system determined only for reusable packaging in the Republic of Latvia.

Keywords: deposit system, packaging, recycling, Directive 94/62/EC.

SATURS

Ievads.....	5
1. Iepakojuma tiesiskā regulējuma un jēdziena vispārējs raksturojums.....	8
2. Depozīta sistēmas vispārējs raksturojums Latvijas Republikā.....	14
3. Dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas raksturojums Eiropā, Amerikas Savienotajās Valstīs un to pieredzes izmantošanas iespējas Latvijas Republikā.....	18
3.1. Dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas raksturojums Eiropas valstīs.....	18
3.1.1. Depozīta sistēmas ietekme uz brīvu preču apriti Eiropas Savienībā.....	27
3.2. Depozīta sistēmas raksturojums Amerikas Savienotajās Valstīs.....	31
4. Dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas Latvijas Republikā.....	42
Kopsavilkums.....	53
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts.....	56

IEVADS

Iepakojums ilgu laiku tika izmantots galvenokārt, lai aizsargātu produkciju no apkārtējās vides iedarbības, taču 21.gadsimtā iepakojums ir kļuvis par kompleksu un dinamisku sistēmu, kurā apvienoti dizaina, mārketinga, zinātnes un tehnoloģijas sasniegumi.¹ Pieaugot iepakojuma izmantošanas apmēriem, pasaules iedzīvotāji ir sākuši meklēt iespējamus risinājumus un metodes, lai samazinātu izlietotā iepakojumu nonākšanu apkārtējā vidē. 1994.gada 20.decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu, Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 11.februāra Direktīvā 2004/12/EK, ar ko groza Direktīvu 94/62/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes 2005.gada 9.martā Direktīvā 2005/20/EK, ar ko groza Direktīvu 94/62/EK, noteikti pasākumi, kuru mērķis ir vērsties pret izlietotā iepakojuma rašanos un atkārtoti lietot, pārstrādāt un reģenerēt šāda veida atkritumus.² Lai veicinātu izlietotā iepakojuma savākšanu, pārstrādi un reģenerāciju, Latvijā no 2015.gada 1.janvāra ir plānots ieviest obligāto dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu vienlaikus atkārtoti lietojamam un vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam.

Maģistra darba tēma „Dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas un tās ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas” tika izvēlēta tās aktualitātes dēļ, jo iepakojuma depozīta sistēmu atbilstoši piemērojot, tiek ievērojami samazināts radīto atkritumu apjoms. Dzērienu iepakojumam piemērojot depozīta sistēmu, tiek veicināta un nodrošināta dabas resursu taupīšana, novirzot pārstrādei izejvielas – plastmasu, stiklu un metālu. Plānots, ka ieviešot iepakojuma depozīta sistēmu Latvijā no 2015.gada, ievērojami samazināsies mežu, ūdenstilpju apkārtnes un ceļmalu piesārņošana ar izlietoto dzērienu iepakojumu. Latvijas obligātajā dzērienu iepakojuma depozīta sistēmā tiks ietverta jau pastāvošā brīvprātīgā depozīta sistēma atkārtoti lietojamam dzērienu iepakojumam, kas no 2015.gada kļūs par obligātu, gan tajā tiks iekļauts jauns iepakojuma veids – vienreiz lietojamais dzērienu iepakojums.

Pēc autores domām, maģistra darba tēmas izpētītības pakāpe Latvijā ir nepietiekama. Latvijā ir veikti divi pētījumi – 2008.gada SIA „PricewaterhouseCoopers” pētījums „Iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanas aspektu analīze un priekšnosacījumu izstrāde stikla pudelēm, PET pudelēm un skārdenēm” un biedrības „Zaļā zeme” 2012.gada pētījums „Depozīta sistēmas ieviešanas ekonomiskais novērtējums Latvijā”. 2008.gada pētījuma mērķis bija izvērtēt depozīta

¹ Latvijas Zaļais punkts. Iepakojums, tā funkcijas. Pieejams: www.zalais.lv [aplūkots: 2013.gada 13.maijs]

² 1994.gada 20.decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu. Pieejams: www.eur-lex.europa.eu [aplūkots: 2013.gada 13.maijs]

sistēmas darbības modeļa alternatīvas, bet 2012.gada pētījuma mērķis bija izstrādāt dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmas ieviešanas ekonomisko analīzi. Iespējams uzskatīt, ka autores pētījums par dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmu un tās ieviešanas tiesiskajām aktuālajām problēmām ir viens no pirmajiem šīs tēmas pētījumiem tiesību zinātnē.

Maģistra darba autore ir izvirzījusi mērķus: izpētīt iepakojuma jēdzienu, dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmu un tās ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas Latvijas Republikā, analizēt Eiropas valstu (Dānijas Karalistes, Norvēģijas Karalistes, Vācijas Federatīvās Republikas, Zviedrijas Karalistes, Somijas Republikas, Igaunijas Republikas, Lietuvas Republikas) un Amerikas Savienoto Valstu depoziņa sistēmas tiesisko regulējumu un pieredzes izmantošanas iespējām Latvijas Republikā. Viens no būtiskākajiem jautājumiem ir, vai ieviešot iepakojuma depoziņa sistēmu Latvijas Republikā, pastāv ieviešanas tiesiskās problēmas un kādu pieredzi Latvija var gūt no citām valstīm, kurās jau pastāv iepriekšminētā sistēma. Šī darba autore ir izvirzījusi darba uzdevumus:

- izpētīt iepakojuma tiesisko regulējumu un tā nozīmi depoziņa sistēmas ieviešanā;
- izpētīt iepakojuma depoziņa sistēmas tiesisko regulējumus;
- analizēt Eiropas valstu un Amerikas Savienoto Valstu iepakojuma depoziņa sistēmas tiesisko regulējumu un pieredzes izmantošanas iespējas Latvijas Republikā;
- analizēt iepakojuma depoziņa sistēmas ietekmi uz brīvu preču apriti Eiropas Savienībā;
- identificēt depoziņa sistēmas ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas Latvijas Republikā;
- rast ieteicamāko risinājumu, nepieciešamos grozījumus normatīvajos aktos un uzlabojumus likumprojektos, ieviešot dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmu.

Maģistra darbs veidots no ievada, 4 galvenajām nodaļām, 3 apakšnodaļām, kopsavilkuma, izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksta. Darbs apkopots 64 lapās.

1. Pirmajā nodaļā „Iepakojuma tiesiskā regulējuma un jēdziena vispārējs raksturojums” aplūkots iepakojuma jēdziens un tiesiskais regulējums Latvijas Republikā. Analizēta izlietotā iepakojuma otrreizējas pārstrādes nozīmība, kā arī dabas resursa nodokļa piemērošanas principi.
2. Otrajā nodaļā „Depoziņa sistēmas vispārējs raksturojums Latvijas Republikā ” analizēts brīvprātīgās dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmas tiesiskais regulējums, kā arī aplūkoti

plānotie grozījumi normatīvajos aktos, ieviešot obligāto dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu.

3. Trešajā nodaļā „Dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas raksturojums Eiropā, Amerikas Savienotajās Valstīs un to pieredzes izmantošanas iespējas Latvijas Republikā” un tās apakšnodaļās analizēta Eiropas valstu, Amerikas Savienoto Valstu pieredze attiecībā uz depozīta sistēmas ieviešanu un sistēmas funkcionēšanu. Trešās nodaļas apakšnodaļā „Depozīta sistēmas ietekme uz brīvu preču apriti Eiropas Savienībā” analizēts, vai depozīta sistēma nepārkāpj brīvas preču aprites noteikumus Eiropas Savienībā, kā arī pētīta Eiropas Kopienu Tiesas (tagadējā – Eiropas Savienības Tiesa) prakse attiecībā uz brīvu preču apriti un iepakojuma depozīta sistēmu.
4. Ceturtajā nodaļā „Dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas Latvijas Republikā” analizētas esošās, kā arī iespējamās ieviešanas tiesiskās problēmas, ņemot vērā citu valstu pieredzi. Nodaļā arī aplūkoti iespējamie ieviešanas tiesisko problēmu risinājumi, kā arī sniegti priekšlikumi nepieciešamajiem grozījumiem normatīvajos aktos.

Maģistra darbā izmantoti 118 literatūras avoti, tai skaitā tiesu prakse, normatīvie akti, pētījumi, interneta resursi. Literatūras avoti izmantoti 3 valodās un to tulkojumos. Rakstot darbu, autore ir izmantojusi induktīvo, deduktīvo, filoloģisko, sistemātisko un vēsturisko zinātniski pētniecisko metodi.

1.IEPAKOJUMA TIESISKĀ REGULĒJUMA UN JĒDZIENA VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

Iepakojumam ir sociālā un ekonomiskā nozīme, un tas veido būtisku daļu no preču apstrādes 21.gadsimtā. 2006.gadā Eiropas Savienībā izlietoja apmēram 81 miljonu tonnu iepakojuma. 1994.gada 20.decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu, Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 11.februāra Direktīvā 2004/12/EK, ar ko groza Direktīvu 94/62/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes 2005.gada 9.martā Direktīvā 2005/20/EK, ar ko groza Direktīvu 94/62/EK (turpmāk – Direktīva 94/62/EK un tās grozījumi), noteikti pasākumi, kuru mērķis ir vērsties pret izlietotā iepakojuma rašanos un atkārtoti lietot, pārstrādāt un reģenerēt šāda veida atkritumus.³ Direktīva nosaka, ka dalībvalstīm ir jānodrošina izlietotā iepakojuma savākšanas, atkārtotas lietošanas un pārstrādes vai reģenerācijas pārvaldības sistēmu ieviešana. Direktīvas pamatprincipi ir iepakojuma atkārtota lietošana, pārstrāde un citas iepakojuma reģenerācijas formās.⁴

Divu gadsimtu laikā iepakojuma industrija ir uzplaukusi pateicoties globālās ekonomikas attīstībai.⁵ Dizaineru un uzņēmēju izaicinājums ir nodrošināt visas nepieciešamās iepakojuma funkcijas, izmantojot videi draudzīgus materiālus un tehnoloģijas, kā arī ievērot ilgtspējīgas attīstības principu. Biedrības „Latvijas Zaļā josta” valdes priekšsēdētāja Velga Vilciņa uzskata, ka biodegradējamie polimēri jeb bioplastmasa ir nākotnes iepakojuma materiāli.⁶ Sabiedrību ir jāinformē par atjaunojamiem biomasas avotiem un to labvēlīgo ietekmi uz vidi, lai samazinātu izlietotā iepakojuma un citu atkritumu radīto piesārņojumu. Cilvēku dzīves kvalitāte ir atkarīga no ekonomiskajiem, sociālajiem un vides faktoriem, kas ilgtspējīgas attīstības ietvaros tiek aplūkoti saistīti, nevis akcentējot kāda faktora nozīmību. Ilgtspējīga attīstība ir sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrēta un līdzsvarota attīstība, kas apmierina iedzīvotāju pašreizējās sociālās, ekonomiskās un kultūras vajadzības, nodrošina vides aizsardzības prasību ievērošanu, neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas, kā arī nodrošina

³ 1994.gada 20.decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu. Pieejams: www.eur-lex.europa.eu [aplūkots 2013.gada 20.maijs]

⁴ Komisijas Paziņojums– Dzērienu iepakojums, depozīta sistēmas un brīva preču aprīte (2009/C 107/01). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. Pieejams: www.eur-lex.europa.eu [aplūkots 2013.gada 13.maijs]

⁵ Koklačova S. Iepakojuma svarīgākās īpašības un attīstības tendences. Pieejams: www.design.lv [aplūkots 2013.gada 20.maijs]

⁶ Pudenko J. Zaļais iepakojums ir modes lieta. Pieejams: www.db.lv [aplūkots 2013.gada 14.maijs]

bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.⁷ Tas nozīmē, ka ekonomiskai attīstībai ir jānotiek, saudzīgi rīkojoties ar dabas resursiem, pretējā gadījumā tiek atņemtas nākamo paaudžu tiesības dzīvot tīrā vidē. Par būtisku dzīvnieku skaita samazināšanās cēloni kļuvusi vides piesārņošana ar dažādām indīgām vielām, kuras, attīstoties rūpniecībai, nonāk apkārtējā vidē.⁸ Neatkarīgi no vietas, kurā indīgās vielas, ķīmikālijas tiek lietotas, šo vielu iedarbībai ir globāls raksturs. Piemēram, insekticīds DDT konstatēts pingvīnu un roņu aknās Antarktīdā, kur tas nekad nav lietots.⁹ Atkritumu apsaimniekošanas likums Latvijā nodrošina, ka apkārtējā vide netiks piesārņota ar izlietoto iepakojumu un citiem atkritumiem, kas ietekmētu bioloģisko daudzveidību. Izlietoto iepakojumu Latvijā deponē (aprok), sadedzina, vai arī otrreizēji pārstrādā.¹⁰ Iedziļinoties jēdzienā „pārstrādāt”, secināms, ka, pārstrādājot iepakojumu, vielas un materiāli netiek iznīcināti, bet gan atjaunoti. Savukārt, jēdzieni „aprakt” un „sadedzināt” nozīmē materiāla, vielas un enerģijas iznīcināšanu, kas neveicina dabas resursu saglabāšanu.

2001.gada 8.augustā Ministru kabinets izdeva rīkojumu, kas paredzēja Olainē izveidot bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārtas. Iepriekšminētais rīkojums tika apstrīdēts Satversmes tiesā (turpmāk – Tiesa), kur Tiesa atzina, ka apstrīdētais rīkojums ir pieņemts atbilstoši likumam „Par vides aizsardzību” un likumam „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”.¹¹ Pieteikuma iesniedzēju interešu aizstāve atzina, ka sadedzināšanas tehnoloģijas ar Satversmes tiesas 2003.gada 14.februāra spriedumu (turpmāk – Spriedums) tiek atzītas par galvenajām bīstamo atkritumu iznīcināšanas tehnoloģijām.¹² Lai gan iepriekšminētais spriedums attiecināms uz bīstamo atkritumu jomu, tomēr, iespējams, sabiedrībai būtu jāmaina viedoklis par izlietotā iepakojuma un citu atkritumu nevis sadedzināšanas iespējām, bet gan otrreizējas pārstrādes iespējām.

Ja persona ir nolēmusi vai vēlas atbrīvoties no iepakojuma, ko nav iespējams lietot atkārtoti, tas kļūst par atkritumu, tāpēc uz izlietoto iepakojumu attiecas tiesību normas, kas regulē

⁷ Vides aizsardzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006.15.novembris, nr.183.

⁸ Danilāns I.Dabas aizsardzība. Rīga: Izdevniecība „Zvaigzne”, 1980, 226.lpp.

⁹ Turpat.

¹⁰ Latvijas Zaļais punkts. Iepakojumu materiālu aprīte. Pieejams: www.zalais.lv [aplūkots 2013.gada 14.maijs]

¹¹ 2003.gada 14.februāra Satversmes tiesas spriedums „Par Ministru kabineta 2001.gada 8.augusta rīkojumu Nr.401 „Par bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārtas izvietošanu Olainē” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 111.un 115.pantam, Atkritumu apsaimniekošanas likuma 5.pantam un 6.panta 1. – 3.punktam, likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”3.un 11.pantam. likuma „Par piesārņojumu” 14.pantam un 17.panta pirmajai daļai, kā arī likuma „Par vides aizsardzību” 11.pantam” Latvijas Vēstnesis, 2003.gada 18.februāris, Nr.26.

¹² LETA. Lēmums par Olaines dedzinātavu atbilst Satversmei. Pieejams: www.delfi.lv [aplūkots 2013.gada 15.maijā]

atkritumu apsaimniekošanu.¹³ Vēsturiskie apraksti par apstākļiem 18. un 19.gadsimta Eiropas pilsētās un situācija šobrīd trešās pasaules metropolēs parāda to, kāds neizmērojams progress līdz 21.gadsimtam ir sasniegts izlietotā iepakojuma un atkritumu likvidēšanas jomā.¹⁴ Būtiski ir šo progresu turpināt, lai sasniegtu 100 % izlietotā iepakojuma otrreizēju izmantošanu un pārstrādi, taupot dabas resursus un enerģiju.

2002.gada 9.janvārī Latvijā stājās spēkā Iepakojuma likums. Tā mērķis ir nodrošināt iepakojuma ražošanas attīstību, progresīvu iepakojuma tehnoloģiju un racionālu izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu izveidi valstī, samazinot izlietotā iepakojuma nelabvēlīgo ietekmi uz vidi.¹⁵ Iepakojumu izmanto, lai aizsargātu, saturētu, piegādātu, uzglabātu, ērti lietotu, realizētu izejvielas un gatavas preces, kā arī iepazīstinātu ar tām visā iepakojuma aprites ciklā.¹⁶ Varētu teikt, iepakojums pasargā preci no apkārtējās vides iedarbības. Patērētājam nav jāuztraucas, ka, piemēram, atvedot preci no tirdzniecības centra, tā būs sabojāta. Par iepakojumu uzskata arī to iepakojumu un iepakojuma materiālu, ko pakalpojumu sniedzējs pievieno izstrādājumiem un kas pēc pakalpojuma sniegšanas nonāk pie pakalpojuma saņēmēja. Secināms, ka līdz 2002.gadam Latvijā nepastāvēja iepakojuma tiesiskais regulējums, taču līdz ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā 2004.gada 1.maijā Latvijas tiesību normās bija nepieciešams ieviest 1994.gada 20.decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu un tās grozījumus. Iepakojuma likums Latvijā tika pieņemts, lai tas nodrošinātu iepakojuma ražošanas attīstību, progresīvu iepakojuma tehnoloģiju ieviešanu un racionālu iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu izveidi valstī. Iepriekšminētā Direktīva ļauj dalībvalstīm izvēlēties piemērotākās metodes, lai sasniegtu vēlamos rezultātus izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas jomā. Piemēram, Vācijas Federatīvā Republika un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste izvēlējās atšķirīgas metodes Direktīvas 94/62/EK ieviešanā. Vācija, izveidojot uzņēmumu „Duales System Deutschland GmbH”, izstrādāja izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas modeli, kas tika balstīts uz vadības un kontroles principiem.¹⁷ Proti, detalizēti tika noteikts, kā tiek pārstrādāts katrs no iepakojuma veidiem. Savukārt

¹³ Atkritumu apsaimniekošanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.17.novembris, nr. 183.

¹⁴ Meseršmits K., Meiere S., Ūsiņa E. Eiropas vides tiesības. Rīga: EuroFaculty, 2003, 257.lpp.

¹⁵ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Iepakojums. Pieejams: www.varam.gov.lv [aplūkots 2013.gada 5.maijs]

¹⁶ Iepakojuma likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.9.janvāris, nr.4.

¹⁷ Bastians U. Comparison of English and German Packaging Waste Management Law. Pieejams: www.coll.mpg.de [aplūkots 2014. gada 14.marts]

Lielbritānija izvēlējās Direktīvā noteiktos mērķus sasniegt pēc iespējas lētāk un efektīvāk, nosakot vienādu tiesisko regulējumu visiem iepakojuma veidiem.

Iepakojuma likums attiecas uz iepakojumu, ko ražo Latvijā, kā arī uz iepakojumu, ko izmanto Latvijas teritorijā neatkarīgi no tā izcelsmes, iepakošanas un patērēšanas vietas vai tajā izmantotajiem materiāliem, kā arī uz Latvijas teritorijā radīto izlietoto iepakojumu. Iepriekšminētais likums attiecas arī uz iepakojuma ražotāju un iepakotāju, iepakojuma apsaimniekotāju, pārstrādes operatoriem, kā arī uz valsts un pašvaldības institūcijām.

Iepakojumu iedala trīs veidos – primārais jeb tirdzniecības iepakojums, sekundārais iepakojums un terciārais jeb transporta iepakojums. Lai izprastu iepakojuma funkcijas un veidus, ir jāanalizē un jāizvērtē katrs iepakojuma veids. Primāro iepakojumu izmanto, lai izveidotu tirdzniecības vienību, kas nonāk pie gala lietotāja vai patērētāja tirdzniecības vietā. Primārais iepakojums ir, piemēram, alus muca, miltu paka, krāsas spainītis, konfekšu papīrs u.c.¹⁸ Varētu teikt, tas ir pamata iepakojums, bez kura prece nav iedomājama. Patērētajam, ieejot veikalā, nebūs iespēja iegādāties preci, mājas sienas krāsu, ja tā nebūs ielieta krāsas spainīti. Arī miltu paka būs primāri nepieciešama, lai patērētājs varētu iegādāties pārtikas produktu - miltus. Sekundāro iepakojumu izmanto noteikta daudzuma tirdzniecībai paredzētu preču vienību kopīgai iepakošanai. Tas var nonākt pie iepakotāja vai patērētāja neizsaiņots vai arī to atdala no preces tirdzniecības vietā. Sekundārā iepakojuma noņemšana neietekmē preces raksturlielumus.¹⁹ Ja bez primāra iepakojuma preci nav iespējams ne uzglabāt, ne transportēt, tad sekundārais iepakojums tieši neietekmē preci. Sekundāro iepakojumu varētu dēvēt arī par „dubulto iepakojumu”. Piemēram, minerālūdens ir iepildīts pudelē, kas ir primārais iepakojums, taču tā kā komplektā ir sešas minerālūdens pudeles, tās satur kopā plēve, kas, varētu teikt, ir otrs iepakojums. Terciāro iepakojumu izmanto, lai pārvadātu tirdzniecībai un ražošanai paredzētas preces vai sekundārā iepakojuma vienības un izvairītos no preču bojāšanas pārvadājuma laikā. Terciārais iepakojums nav konteineri, ko izmanto sauszemes, ūdens un gaisa pārvadājumiem, bet ir, piemēram, kastes, mucas, dzelzs stīpas, triecienizolācijas materiāli – putuplasta formas, koka skaidas.

Iepakojuma projektēšanā, ražošanā un izmantošanā ir izvirzāmas noteiktas prasības, kas garantē iepakojuma atbilstību un drošumu. Iepakojuma tilpumam un svaram ir jābūt minimālam, neaizmirstot nodrošināt drošības un higiēnas līmeni precei. Būtiski ir iepakojumu projektēt, ražot un izmantot tā, lai tas veicinātu iepakojuma pārstrādi un samazinātu negatīvo ietekmi uz cilvēka

¹⁸ Zaļā josta. Iepakojums. Pieejams: www.zalajosta.lv [aplūkots 2013.gada 15.maijs]

¹⁹ Turpat.

veselību un vidi izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas laikā. Nedrīkstētu arī aizmirst, ka bīstamo ķīmisko vielu un bīstamo ķīmisko produktu saturam iepakojuma materiālos vai citos iepakojuma komponentos jābūt minimālam, ņemot vērā šo vielu emisiju gaisā vai ūdenī, pelnos vai infiltrātā, iegūstot enerģiju vai apglabājot izlietoto iepakojumu. Iepakojuma likums nosaka kopējo svina, kadmija, dzīvsudraba, dzīvsudraba un hroma (VI) koncentrācijas līmeni iepakojumā vai tā materiālos, vai komponentos. Iepriekšminēto vielu daudzums nedrīkst pārsniegt 100 miljondaļas (ppm no svara), tas ir, 100 miligramus iepakojuma vai tā materiālu vai komponentu vienā kilogramā, izņemot iepakojumu, kas pilnībā izgatavots no svina. Ja iepakojums ir paredzēts atkārtotai lietošanai, tam izvirzāmas papildus prasības. Piemēram, iepakojuma fizikālajām un citām īpašībām ir jābūt tādām, lai tās nodrošinātu pienācīgu iepakojuma kvalitāti, kā arī pieļautu tā atkārtotu lietošanu. Ja iepakojumam nav iespējams nodrošināt tā sākotnējās funkcijas, tas nevarētu tikt klasificēts kā atkārtoti lietojams iepakojums. Lai vecinātu iepakojuma savākšanu, atkārtotu lietošanu un pārstrādi, iepakojumu klasificē pēc tā ražošanas izmantotajiem materiāliem un marķē. Marķējumam ir jābūt skaidri saredzamam, viegli salasāmam un noturīgam. Proti, nedrīkstētu būt situācija, ka pēc iepakojuma atvēršanas iepakojuma marķējums jau ir izbalējis vai izzudis.

Iepakotājs ir atbildīgs par tā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu, kas radies viņa darbības rezultātā. Varētu teikt, iepriekšminētajā tiesību normā izpaužas ražotāju atbildības princips jeb princips „piesārņotājs maksā”. Jāņem vērā, ka preces ražotājs atbild par visu preces ciklu, nevis tikai līdz preces nonākšanai pie patērētāja. Tas nozīmē, ka preces ražotājs uzņemas arī atbildību par izlietoto iepakojumu un precī, kad patērētājs beidzis to lietot. Izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu iepakotājs veic pats vai slēdz līgumu ar iepakojuma apsaimniekotāju. Ja iepakotājs rada vairāk par 300 kg izlietotā iepakojuma gadā, ir jānodrošina izlietotā iepakojuma reģenerācija noteiktā apjomā.²⁰

2012.gada vidū Latvijā darbojās četri iepakojuma apsaimniekotāji, kas bija noslēguši līgumu ar Latvijas Vides aizsardzības fonda administrāciju un saņēmuši saviem līgumpartneriem atbrīvojumu no dabas resursu nodokļu samaksas, un vairāki komersanti, kas individuāli nodrošina savu radīto iepakojuma atkritumu apsaimniekošanu.²¹ Dabas resursu nodokļa mērķis ir veicināt

²⁰ Noteikumi par visa izlietotā iepakojuma reģenerācijas procentuālo apjomu (īpatsvaru) un termiņiem, reģistrēšanas un ziņojumu sniegšanas kārtību un veidlapu paraugiem, prasībām, kas komercsabiedrībai jāizpilda, lai tā tiktu reģistrēta kā iepakojuma apsaimniekotājs, iepakojuma definīcijas kritēriju piemērošanas piemēriem un izņēmumiem attiecībā uz smago metālu saturu iepakojumā. MK noteikumi nr.983. Latvijas Vēstnesis, 2010.21.oktobris, nr.167.

²¹ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. VARAM atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020.gadam. Pieejams: www.varam.gov.lv [aplūkots 2013.gada 13.maijā]

dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus.²² Ražotāji un uzņēmēji dabas resursa nodokli ieskaita Valsts ieņēmuma dienesta noteiktajā budžeta kontā un pēc tam tas nonāk kopējā valsts budžetā. Tomēr secināms, ja dabas resursa nodokļa mērķis ir ierobežot piesārņojumu, veicināt dabas resursu efektīvu izmantošanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, tad iekasēto nodokli vajadzētu novirzīt vienīgi apkārtējās vides uzlabošanai, mežu resursu atjaunošanai un citām vides prioritātēm. Dabas resursa nodokli nebūtu pieņemami izlietot, piemēram, valdības administrācijas izdevumiem, jo tādā gadījumā, tas ir pretēji dabas resursa nodokļa mērķim.

Galvenais izlietotā iepakojuma reģenerācijas veids Latvijā ir materiālu pārstrāde, jo Latvijā nav plaši attīstīta izlietotā iepakojuma reģenerācija ar enerģijas ieguvī vai izmantojot citus reģenerācijas viedus.²³ Latvijā ir izveidojusies paradoksāla situācija, ka daļa izlietotā iepakojuma tiek izvesta pārstrādei uz citām valstīm, tai pat laikā Latvijas komersanti tādu pašu izejvielu savas darbības nodrošināšanai ieved no ārvalstīm. Analoga situācija ir vērojama arī Latvijas darba tirgū, kur pastāv bezdarbs, taču trūkst darbinieku. Iespējams, Latvijā būtu jāveic rūpīga atkritumu plūsmu analīze, vērtējot pārstrādes jaudas kaimiņvalstīs un veicinot sadarbību starp Baltijas valstīm, lai neveidotos situācija, ka viena veida izejvielas Latvijā tiek gan nepamatoti importētas, gan eksportētas.

Secināms, ka iepakojumam ir ne tikai aizsargājoša funkcija, bet tas nodrošina arī produkta piegādi līdz patērētājam, ērtu un drošu lietošanu, sniedz nepieciešamo informāciju par produktu un reklamē to. Būtiski ir nodrošināt iepakojumam nepieciešamās funkcijas, izmantojot videi draudzīgus materiālus un tehnoloģijas, kā arī ievērot ilgtspējīgas attīstības principu. Iepriekšminētais princips veiksmīgi tiktu piemērots, ja pēc iespējas vairāk izlietotā iepakojuma tiktu nevis sadedzināts, bet gan pārstrādāts jaunās izejvielās.

²² Dabas resursu nodokļa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.29.decembris, nr.209.

²³ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. VARAM atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020.gadam. Pieejams: www.varam.gov.lv [aplūkots 2013.gada 13.maijā]

2. DEPOZĪTA SISTĒMAS VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS LATVIJAS REPUBLIKĀ

Latvijā no 2015.gada 1.janvāra ir plānots ieviest **obligāto** depozīta sistēmu vienlaikus **atkārtoti lietojamam** (piemēram, stikla iepakojums) un **vienreiz lietojamam** (piemēram, plastmasas, metāla iepakojums) dzērienu iepakojumam.²⁴ Latvijā kopš 2004.gada 1.janvāra ir noteikta **brīvprātīga** depozīta sistēmas piemērošana tikai **atkārtoti lietojamam iepakojumam**.²⁵

Darbojoties dzērienu iepakojuma depozīta sistēmai, patērētājs iegādājas dzērienu, kuram piemērota depozīta maksa. Nododot izlietoto iepakojumu, patērētājs iepakojumam piemērojamo depozīta maksu saņem atpakaļ. Sistēmu atbilstoši piemērojot, tiek ievērojami samazināts radīto atkritumu apjoms, jo iepakojums tiek lietots vairakkārt. Ja dzērienu iepakojumam piemēro depozīta sistēmu, tiek veicināta un nodrošināta dabas resursu taupīšana, novirzot pārstrādei izejvielas - plastmasu, stiklu un metālu.²⁶ Depozītu sistēma samazina mežu, ūdenstilpju apkārtnes un ceļmalu piesārņošanu ar dzērienu iepakojumu. Iepakojumu depozītu sistēma samazina iepakojuma patēriņu, kā arī samazina resursu patēriņu jauna iepakojuma ražošanai. Kā jau autore iepriekš norādīja, Latvijā jau no 2004.gada 1.janvāra ir noteikta brīvprātīga iepakojuma depozīta sistēma atkārtoti lietojamam dzērienu iepakojumam. Jēdziens „brīvprātīga” nozīmē, ka iepakotājiem obligāti nav jāiesaistās iepakojuma depozīta sistēmā. Iespējams, likumdevējs, ieviešot no 2004.gada 1.janvāra depozīta sistēmu atkārtoti lietojamam dzērienu iepakojumam, bija cerējis, ka iepakotāji un dzērienu tirgotāji iesaistīsies sistēmā, taču bez valsts represīvi regulējošās iejaukšanās depozīta sistēma nedarbojas. Jaunais jēdziens „obligātā depozīta sistēma” nozīmē, ka dzērienu iepakojuma depozīta sistēmā būs obligāti jāiesaistās visiem ražotājiem un tirgotājiem, kas Latvijas teritorijā ražo un izmanto dzērienu iepakojumu, kam piemērota depozīta sistēma. Spēkā esošais Iepakojuma likums nosaka, ka preces ražotājs, kas izmanto atkārtoti lietojamo iepakojumu, veido iepakojuma depozīta sistēmu. Patērētājs, pērkot precī iepakojumā, kuram ir piemērota depozīta sistēma, samaksā noteiktu naudas summu — depozīta maksu. Saņemot atpakaļ iepakojumu no patērētāja, pārdevējs atmaksā viņam depozīta maksu. Komersants, kas Latvijā ievēd citās valstīs ražotas un iepakotas preces, veido iepakojuma

²⁴ Koncepcija par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam: Ministru kabineta 2013.gada 17.maija rīkojums Nr.195. Latvijas Vēstnesis, 2013. 20.maijs, nr. 95.

²⁵ Noteikumi par depozīta sistēmas piemērošanu atkārtoti lietojamam iepakojumam: Ministru kabineta 2003.gada 22.jūlija noteikumi Nr.414. Latvijas Vēstnesis, 2003. 1.augusts, nr. 110.

²⁶ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. VARAM atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020.gadam. Pieejams: www.varam.gov.lv [aplūkots 2013.gada 13.maijā]

depozīta sistēmu gadījumos, kad ir noslēgts līgums ar preces piegādātāju citās valstīs par atkārtoti lietojamā iepakojuma saņemšanu atpakaļ. Pārdevējam, kas pārdod precī atkārtoti lietojamā iepakojumā, kuram piemērota depozīta sistēma, ir pienākums pieņemt no patērētāja atpakaļ attiecīgo iepakojumu. Preces ražotājs nodrošina, lai pārdevēja savāktais iepakojums, kuram ir piemērota depozīta sistēma, tiktu transportēts uz attiecīgo komercdarbības veikšanas vietu.

2013.gada 17.maijā stājās spēkā Ministru kabineta rīkojums „Par Konceptiju par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam” Konceptija par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam (turpmāk – Konceptija) definē obligātās depozīta sistēmas ieviešanas plānu, nosaka atbildīgo institūciju sistēmas īstenošanā, kā arī identificē, kuros normatīvajos aktos ir nepieciešami grozījumi. Obligātās dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ieviešana 2015.gadā ir būtisks solis vides aizsardzības sistēmas uzlabošanā”.²⁷ Ieviešot iepakojuma depozīta sistēmu, svarīgi ir informēt sabiedrību par iepakojuma nodošanas iespējām. Secināms, ka pašlaik sabiedrībai nav iespējas iegūt detalizētu informāciju par dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu. Lai situāciju mainītu un uzlabotu sabiedrības izpratni par depozīta sistēmu, SIA „Alus un dzērienu iepakojuma savienība” ir izveidojusi iepakojuma depozīta sistēmas mājas lapas testa versiju, kas tiks pilnveidota un ietvers aktuālāko informāciju par depozīta sistēmu. Iespējams, ieviešot dzērienu depozīta sistēmu, mainīsies arī sabiedrības viedoklis un izpratne par videi draudzīgu dzīvesveidu. Varētu teikt, līdz ar 2015.gadu Latvijas sabiedrība vienlaicīgi iesaistīsies depozīta sistēmā un vides stāvokļa uzlabošanā.

Ar depozīta sistēmas ieviešanu paredzēts būtiski pilnveidot iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu. Depozīta sistēmā paredzēts iekļaut plastmasas, stikla un metāla (skārdeņu) iepakojumu. Secināms, ka, ieviešot depozīta sistēmu, paralēli darbosies arī jau esošā iepakojuma apsaimniekošanas sistēma, kurā apsaimniekos iepakojumu, kurš nebūs pakļauts depozīta sistēmas regulējumam. Līdzās pastāvēs divu veidu atkritumu savākšanas sistēmas – atkritumu dalītās savākšanas sistēma un depozīta sistēma. Savukārt depozīta sistēmai piederošs iepakojums tiks iedalīts – vienreiz lietojamais un atkārtoti lietojamais. Plānots, ka depozīta sistēmu finansēs tās dalībnieki, maksājot depozīta maksu operatoram par tirgū realizēto iepakojumu.

Dzērienu depozīta sistēmas operators ir viens no būtiskākajiem depozīta sistēmas elementiem. Operatora pienākumi ir loģistika, informācijas uzskaite un kontrole, depozīta sistēmā iesaistīto tirgotāju reģistrācija, līgumu slēgšana ar apakšuzņēmējiem, norēķinu veikšana par

²⁷ Latvijas Vēstnesis. Valdība atbalsta koncepciju par dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanu. Pieejams: www.m.lvportals.lv. [aplūkots 2003.gada 11.maijā]

depozīta sistēmu ar ražotājiem, pārstrādātājiem un tirgotājiem.²⁸ Iepakotājs, kurš būs pievienojies depozīta sistēmai, tiks atbrīvots no dabas resursa nodokļa maksas. Plānots, ka uzņēmējiem, kuri būs iesaistījušies obligātajā dzēriena iepakojuma depozīta sistēmā, nebūs jāmaksā dabas resursu nodoklis, savukārt uzņēmējiem, kuri nebūs iesaistījušies sistēmā, tiks piemērota paaugstināta dabas resursa nodokļa likme. Secināms, ka, piemērojot paaugstinātu dabas resursa nodokļu likmi, tiks palielināti izlietotā iepakojuma savākšanas apjomi, jo uzņēmējiem būs izdevīgāk nevis maksāt paaugstinātu dabas resursa nodokļa likmi, bet gan iesaistīties iepakojuma depozīta sistēmā. Dabas resursu nodokļa likuma grozījumos plānots noteikt, ka nodokļu maksātāji, ka realizē normatīvajos aktos par iepakojuma depozīta sistēmu noteiktos dzērienus depozīta iepakojumā, nemaksās nodokli par šo iepakojumu.²⁹ Likuma grozījumi nosaka, ka nodokļa maksātājiem, kuri nepiedalīsies depozīta sistēmā, tiks piemērota ievērojami augstāka nodokļu likme, nekā pārējam iepakojumam, kuram nav paredzēts piemērot depozīta sistēmu. Dabas resursu nodokļa likuma grozījumos plānots noteikt, kā arī depozīta sistēmas operatoram būs jāmaksā desmitkārtīgā apjomā dabas resursa nodoklis, ja attiecīgajā gadā netiks izpildīta atpakaļ savākšanas un reģenerācijas apjoma izpilde.³⁰ Domājams, arī operatora atbildība par atpakaļ savākšanas un reģenerācijas apjoma izpildi, nodrošinās un stimulēs iepakojuma atkritumu samazināšanos apkārtējā vidē.

Latvijā obligāto dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu sākotnēji bija plānots ieviest jau 2011.gadā.³¹ Tomēr sistēma netika ieviesta, jo lielākie pārtika ražotāji, tirgotāji un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija nespēja vienoties par sistēmas ieviešanas pamatprincipiem. Jāņem vērā, ka arī 2013.gadā, depozīta sistēmas oponenti bija ražotāji un tirgotāji, kas vēlējās izvairīties no būtiskiem ieguldījumiem. Piemēram, lai sistēma darbotos, ir nepieciešamas investīcijas izlietotā iepakojuma nodošanas punktu izveidē. Jau 2010.gada 25.februārī Valsts sekretāru sanāksmei tika pieteikts likumprojekts „Grozījumi Iepakojuma likumā”, taču saskaņā ar Valsts sekretāru sanāksmes 2011.gada protokolu Nr. 36 iepriekšminētais likumprojekts tika atsaukts.³² Secināms, likumprojekts bija nepilnīgs, jo tajā nebija ietverts viens

²⁸ Koncepcija par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam: Ministru kabineta 2013.gada 17.maija rīkojums Nr.195. Latvijas Vēstnesis, 2013. 20.maijs, nr. 95.

²⁹ Saeima. Likumprojekts Nr. 957/Lp „Grozījumi Dabas resursa nodokļa likumā”. Pieejams: titania.saeima.lv [aplūkots 2014.gada 14.martā]

³⁰ Turpat.

³¹ Fridrihsone M. Beidzot ķersies pie depozīta sistēmas ieviešanas. Pieejams: www.db.lv [aplūkots 2013.gada 15.maijā]

³² Ministru kabinets. 2011.gada 15.septembra Valsts sekretāru sanāksmes protokols Nr.36. Pieejams: www.mk.gov.lv [aplūkots 2013.gada 17.maijā]

no būtiskākajiem depozīta sistēmas elementiem – depozīta sistēmas operators. Analizējot aktuālāko „Grozījumi Iepakojuma likumā” likumprojekta Nr. 956/Lp11 redakciju, secināms, ka tā ir daudz pilnīgāka un pārdomātāka, ietverot nozīmīgus depozīta sistēmas jēdzienus – „depozīta iepakojums”, „depozīta sistēma”, „depozīta iepakojuma pieņemšana vieta”, „depozīta sistēmas operators” un „depozīta iepakojuma pieņēmējs”.

Ieviešot depozīta sistēmu, kopējie ieguvumi 10 gados būtu apmēram 28 miljoni euro, kas pārsniegtu sistēmas ieviešanas izmaksas.³³ Ieguvēji no depozītu sistēmas ieviešanas būtu ražotāji, patērētāji un sabiedrība kopumā. Ir secināms, ka sistēmas ieviešana radītu atšķirīgas ietekmes uz dažādiem uzņēmumiem, atkarībā no to darbības efektivitātes un spējas pielāgoties jaunajiem apstākļiem.³⁴ Ir jāatzīst, ka, 2015.gadā ieviešot obligāto dzēriena iepakojuma depozīta sistēmu, tiks ievērojami samazināts mežu, ūdenstilpju apkārtnes un ceļmalu piesārņojums, kā arī tiks taupīti dabas resursi, novirzot otrreizējai pārstrādei plastmasas, stikla un metāla dzērienu iepakojumus. Ir jāturpina informēt sabiedrību par iepakojuma depozīta sistēmas labvēlīgo ietekmi uz apkārtējo vidi un 2015.gadā jānodrošina patērētājiem ērti pieejami depozīta sistēma nodošanas punkti un depozīta sistēmas automāti. Būtiski, ka, ieviešot obligāto iepakojuma depozīta sistēmu, tiks veicināta un nodrošināta izlietotā iepakojuma apsaimniekošana atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 94/62/EK un tās grozījumu prasībām.

³³ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. VARAM atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020.gadam. Pieejams: www.varam.gov.lv [aplūkots 2013.gada 13.maijā]

³⁴ Turpat.

3. DZĒRIENU IEPAKOJUMA DEPOZĪTA SISTĒMAS RAKSTUROJUMS EIROPĀ, AMERIKAS SAVIENOTAJĀS VALSTĪS UN TO PIEREDZES IZMANTOŠANAS IESPĒJAS LATVIJAS REPUBLIKĀ

3.1 Dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas raksturojums Eiropā

Eiropā depozītu sistēmu dzērienu iepakojumam piemēro Igaunijas Republikā, Zviedrijas Karalistē, Somijas Republikā, Vācijas Federatīvajā Republikā, Dānijas Karalistē, Norvēģijas Karalistē un Horvātijas Republikā.³⁵ Valstis, kuras plāno vai vērtē ieviest dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu ir Beļģijas Karaliste, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste, Īrijas Republika, kā arī Lietuvas Republika. Būtiski ir aplūkot un analizēt Eiropas valstu pieredzi attiecībā uz depozīta sistēmu un tās ieviešanas tiesiskās problēmas, lai izvairītos no līdzīgu problēmu atkārtošanās Latvijas Republikā.

Lietuvas Republikā ir obligāta depozīta sistēma tikai atkārtoti lietojamam dzērienu iepakojumam no stikla.³⁶ Šobrīd Lietuvā vēl nepastāv depozīta sistēma vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam, taču Lietuva tāpat kā Latvija 2015.gadā plāno ieviest obligāto dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu arī vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam.³⁷ Saskaņā ar Lietuvas atkritumu apsaimniekošanas likumu, Iepakojuma un iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas likumu un Nodokļu par vides piesārņošanu likumu ražotājiem un importētājiem, ievēdot Lietuvas tirgū produktus iepakojumā, jāpilda noteikti iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas pienākumi.³⁸ Ražotājiem un importētājiem ir jāīsteno vienu no šīm darbībām :

- individuāli jāsavāc (jāapsaimnieko) iepakojumu atkritumus;
- iepakojumu apsaimniekošanu jādeleģē atkritumu apsaimniekotājam;
- jā dibina organizācijas, kas līdzās pašvaldības atkritumu apsaimniekošanas sistēmām ievieš papildu atkritumu savākšanas sistēmu dzērienu iepakojumam.

³⁵ Ministru kabinets. Konceptijas projekts pa depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam. Pieejams: www.mk.gov.lv [aplūkots 2013.gada 10.maijā]

³⁶ Turpat.

³⁷ Public Information Department. Ministry: deposit scheme can be extended to plastic and metal packaging from 2015. Pieejams: www.am.lt [aplūkots 2014.gada 11.marts]

³⁸ Vaišnoraite R. Lietuvas iedzīvotāji aktīvi izmanto depozītu sistēmas iespējas. Pieejams: www.db.lv [aplūkots 2013.gada 9.maijā]

Ja ražotāji un importētāji iepriekšminētās darbības neveic, tiem jāmaksā soda nauda. Lietuvā 2006.gadā ieviesa depozīta sistēmu atkārtoti lietojamam iepakojuma (stikla alkoholisko dzērienu, alus, minerālūdens pudelēm). Pēc Lietuvas Vides ministrijas datiem, ražošanā atkārtoti izmanto apmēram 90% stikla pudeļu. 2008.gadā Lietuvas valdība Seimam iesniedza Iepakojumu un iepakojumu atkritumu apsaimniekošanas likuma grozījumus, kas paredzēja līdz 2009.gada 31.decembrim izstrādāt un ieviest depozītu sistēmu vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam, tomēr 2008.gadā Lietuvas Vides ministrijas prioritāte bija vienreiz lietojamā iepakojuma savākšana, šķirojot tos atkritumu dalītās savākšanas sistēmā. Ja vēl pirms gada varēja izdarīt secinājumus, ka Lietuva neieviesīs vienotu depozīta sistēmu atkārtoti lietojamam un vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam, tad šobrīd Latvija un Lietuva ir līdzīgās pozīcijās attiecībā uz depozīta sistēmas ieviešanu 2015.gadā.

Igaunijas Republikā Iepakojuma likums, kas nosaka depozīta sistēmas tiesisko regulējumu, stājās spēkā 2005. gada 1.maijā. Saskaņā ar Igaunijas Iepakojuma likumu iepakojuma depozīts ir iepakojumam piešķirta noteikta vērtība, kas tiek pievienota preces cenai.³⁹ Igaunijā depozīta sistēmu piemēro stikla, plastmasas un metāla iepakojumiem. Igaunijas iepakojuma depozīta sistēmas tiesiskais regulējums nosaka, ka depozīta maksa tiek atgriezta pēc tam, kad gala lietotājs vai patērētājs ir nodevis iepakojumu tam paredzētajās vietās.⁴⁰ Iepakotājiem ir jāgarantē, lai depozīta likme tiktu pievienota preces cenai visā pārdošanas cikla laikā. Vienīgais akreditētais Igaunijas depozīta sistēma operators ir SIA „Eesti Pandipakend”. Arī Latvijā ir plānots izveidot vienu nacionālo depozīta sistēmas operatoru, kurš nodrošinās depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam. Depozīta sistēmas operators Igaunijā ir veidots pēc dāņu iepakojuma depozīta sistēmas kompānijas modeļa. Tas nozīmē, ka uzņēmuma „Eesti Pandipakend” akcionāri ir gan ražotāji, gan importētāju un mazumtirgotāju asociācijas.⁴¹ Igaunijā 2007. gadā savāca 204 miljonus iepakojuma vienību, kas ir par 23% vairāk kā 2006. gadā.⁴² Kopš 2009.gada uz visiem dzērienu iepakojumiem Igaunijas depozīta sistēmā lieto speciālas emblēmas, kas norāda, ka ražotājs ir Igaunijas depozīta iepakojuma sistēmas biedrs.⁴³ Ir jāatzīst, ka speciāls

³⁹ Packaging Act (Pakendiseadus). Pieejams: www.riigiteataja.ee/akt/918049 [aplūkots 2013.gada 15.maijā]

⁴⁰ Turpat.

⁴¹ Eek P. Economic applications in modern waste management systems – the deposit system as one of the options. Backgrounds and results. Presentation of the Reco Project meeting 10 October, 2012.Vilnius. Pieejams: www.recobaltic21.net [aplūkots 2013.gada 17.maijā]

⁴² TvNet. Cūkmens un ministri iepazīstas ar PET plastmasas depozīta sistēmu Igaunijā. Pieejams : www.tvnet.lv [aplūkots 2013.gada 16.maijā]

⁴³ Eesti Pandipakend. How does the deposit system work? Pieejams: www.eestipandipakend.ee [aplūkots 2013.gada 17.maijā]

marķējums ir būtisks elements depoziņa sistēmā, lai atpazītu, ka konkrētais iepakojums ir piederīgs attiecīgai valstij. Igaunijas Vides ministrijas Atkritumu departamenta ģenerāldirektors Pīters Eks (*Peeter Eek*) kā galvenos depoziņa sistēmas ieviešanas iemeslus minēja faktus, ka Igaunijā apmēram 50% iedzīvotāju dzīvo trīs lielākajās pilsētās, tāpēc daudzās teritorijās iepakojuma savākšanas un pārstrādes sistēma konteineros nebija pietiekami efektīva.⁴⁴ Arī iedzīvotāju attieksme augošas ekonomikas apstākļos vairāk orientējusies uz patērētāju domāšanu, nevis vides saudzēšanu. Patlaban Igaunijā pierādījies, ka depoziņa sistēma ir rezultatīva - patērētāji to labi izprot un tirgotāji vairs neuztver kā apgrūtinājumu. Latvijas Alus un dzērienu iepakojuma savienības valdes priekšsēdētāja Ināra Šure norādīja, ka ir būtiski iepazīt citu valstu pieredzi, lai nesaskartos ar tām pašām problēmām, ar kurām ir saskārusies Igaunija.⁴⁵ Ināra Šure puda viedokli, ka nepieciešams izveidot reģistra sistēmu un katrai iepakojuma pudelei piešķirt unikālu kodu. Igaunijā depoziņa sistēmas ieviešanas sākuma periodā tika nodotas pudeles, kas nebija piederīgas Igaunijas depoziņa sistēmai, jo Igaunijas normatīvajos aktos nebija noteikts pienākums dzērienu iepakojumu marķēt, kas bija arī viena no Igaunijas depoziņa sistēmas ieviešanas tiesiskajām aktuālajām problēmām. Igaunijas depoziņa sistēmas operators, ražotāji un tirgotāji maksāja par dzērienu iepakojumu, kas bija nācis no ārvalstīm, bieži vien no Latvijas. Igaunijā ir bijuši arī gadījumi, kad iepakojuma depoziņa automātos viena pudele tika nodota vairākkārt. Tas nozīmē, ka par pudeli tika saņemta augstāka depoziņa maksa, nekā paredzēts.

Pamatojoties uz 1994.gada 20.decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu un tās grozījumiem, ražotāju atbildības mehānisms nodrošina izlietotā iepakojuma otrreizēju pārstrādi. Latvija un Igaunija ir izvēlējušās atšķirīgus Direktīvas ieviešanas modeļus. Latvija līdz šim ir šķīrojusi izlietoto iepakojumu un citus atkritumus dalītās šķirošanas sistēmā, taču Igaunija ir ieviesusi iepakojuma depoziņa sistēmu.⁴⁶ Būtiskākā pieredze, ko Latvija var aizgūt no Igaunijas, ieviešot dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmu, ir normatīvajos aktos noteikt pienākumu marķēt depoziņa sistēmai piederošu iepakojumu ne tikai ar speciālo depoziņa sistēmas emblēmu, bet arī ar depoziņa sistēmas svītrkodu.

⁴⁴ Eek P. Mandatory Deposit on drink packages in Estonia – Why and How? Backgrounds and results. Pieejams: www.envir.ee [aplūkots 2013.gada 15.maijā]

⁴⁵ LETA. Ieviešot depoziņa sistēmu, centīsies „nekāpt uz citu valstu grābekļiem”. Pieejams: www.db.lv [aplūkots 2013.gada 12.maijā]

⁴⁶ Riekstiņš J. 2nd life for Packaging. Pieejams: www.estlat.eu [aplūkots 2013.gada 22.maijā]

Horvātijas Republikas iepakojuma depoziņa sistēmu ieviesa 2006.gadā. Iepakojuma depoziņa sistēmu piemēro visiem dzērienu iepakojumiem no stikla, plastmasas un metāla. Horvātijā dzērienu iepakojuma pieņemšanai netiek izmantoti depoziņa sistēmas automāti, bet izlietoto iepakojumu pieņem tikai manuāli.⁴⁷ Iepakojuma depoziņa sistēmu Horvātijā uzrauga operators – Vides aizsardzības un energoefektivitātes fonds (turpmāk – Fonds). Horvātijas normatīvajos aktos ir noteikts, ka tirdzniecības vietas, kuru tirdzniecības platība ir lielāka par 200 m², nodrošina izlietotā iepakojuma pieņemšanu. Savāktais iepakojums nonāk pie pārstrādātāja, kurš maksā Fondam par saņemto dzēriena iepakojuma materiālu. Fonds maksā arī tirgotājiem noteiktu maksu par katru savāktu iepakojuma vienību un sedz transportēšanas izmaksas noteiktā apmērā atkarībā no pārvadāšanas attāluma.⁴⁸ Latvijā tāpat kā Horvātijā ir plānots noteikt 200 m² kopplatības robežu, no kuras pārdevējs ir tiesīgs nepieņemt depoziņa iepakojumu tirdzniecības vietā. Ja tirgotājs Horvātijā pārdod dzērienus depoziņa sistēmas iepakojumā mazumtirdzniecībā, kur tirdzniecības vietas kopplatība nepārsniedz 200 m², vai, kur tirdzniecības vieta nevar izpildīt pārtikas paškontroles, higiēnas un būvniecības prasības, lai nodrošinātu depoziņa iepakojuma pieņemšanu no patērētāja, tirgotājs var nepieņemt atpakaļ savā tirdzniecības vietā depoziņa iepakojumu. Secināms, ka Latvijas tiesību aktos būtu jānosaka tiesību norma, ja tirdzniecības vietas kopplatība ir mazāka par 200 m², tad tirdzniecības vietai būtu jāslēdz līgums par iepakojuma pieņemšanu no patērētājiem ar tai tuvāko tirdzniecības vietu vai depoziņa iepakojuma pieņēmēju, kurā iespējams nodot izlietoto depoziņa iepakojumu. Tomēr nedrīkstētu patērētājiem aizliegt nodot izlietoto iepakojumu jebkurā no pieejamajiem izlietotā iepakojuma nodošanas punktiem visā Latvijā. Iespējams secināt, ka Horvātijā ir viena no tām valstīm, kura dzērienu iepakojuma depoziņa izmanto ne tikai vides stāvokļa uzlabošanai, bet arī jaunu darba vietu radīšanai, jo Horvātijā izlietoto iepakojumu pieņem tikai manuāli. Arī Latvijā vajadzētu izmantot iespēju radīt papildus darba vietas un rūpīgi izvērtēt, kurās tirdzniecības vietās/depoziņa iepakojuma pieņemšanas punktos novietot depoziņa sistēmas automātus un kurās lietderīgi būtu izveidot manuālus pieņemšanas punktus.

Dānijas Karalistē dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmas modelis tika izveidots 1990.gadā, taču tas bija attiecināms tikai uz atkārtoti lietojamo dzērienu iepakojumu⁴⁹ Iepakojuma depoziņa sistēma vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam Dānijā tika izveidota, jo

⁴⁷ Barševska K. Horvātijas sistēma ieviesta lēti un efektīvi. Pieejams: www.varam.lv [aplūkots 2014.gada 3.janvāris]

⁴⁸ Turpat.

⁴⁹ Dansk Retursystem. The history of Dansk Retursystem. Pieejams: www.dansk-retursystem.dk [aplūkots 2014.gada 12.janvāris]

pāris gadu laikā bija trīskāršojies dažādu vienreiz lietojamu iepakojumu skaits. Alus un pārtikas preču nozares nolēma uzlabot sistēmu un 2000.gadā Dānijā tika izveidota SIA „Dansk Retursystem”, kas bija iepakojuma depozīta sistēmas operators. SIA „Dansk Retursystem” izveidoja alus un bezalkoholisko dzērienu ražotāji. Dānijas normatīvie akti depozīta sistēmas jomā nosaka, ka iepakojuma depozīta sistēmas operators tirdzniecības vietām apmaksā izdevumus, kas radušies iepakojuma depozīta sistēmas uzturēšanas dēļ. Savukārt tirdzniecības vietas maksā iepakojuma depozīta sistēmas operatoram par administratīvajiem izdevumiem, piemēram, par iepakojuma depozīta sistēmas datu bāzes uzturēšanu.⁵⁰

Sākotnēji Dānijā vienreiz lietojamā dzērienu iepakojuma lietošana bija ierobežota, piemēram, alumīnija iepakojums bija aizliegts no 1982.gada līdz 2002.gadam. Dānijas iepakojuma depozīta sistēmā ražotāji drīkstēja izmantot tikai apstiprinātu standarta atkārtoti lietojamo dzērienu iepakojumu. Eiropas Savienības dalībvalstīm nebija pieņemami striktie noteikumi par standarta dzērienu iepakojumu, tāpēc tās iesniedza sūdzību Eiropas Komisijai, kas cēla prasību Eiropas Kopienų Tiesā (tagadējā Eiropas Savienības Tiesa). 1988.gada 20.septembra Eiropas Kopienų Tiesas spriedumā lietā C-302/86 Tiesa atzina, ka nesamērīga bija Dānijas prasība par standarta dzērienu iepakojumu.⁵¹

Vācijas Federatīvajā Republikā 2003.gadā tika ieviesta iepakojuma depozīta sistēma vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam līdzās jau pastāvošai iepakojuma depozīta sistēmai atkārtoti lietojamam iepakojumam.⁵² Ieviešot iepakojuma depozīta sistēmu vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam, pastāvēja atšķirīgi viedokļi un politiskās diskusijas par depozīta sistēmas nepieciešamību. Varētu teikt, ka līdzīga situācija šobrīd pastāv arī Latvijā. Vācijā iepakojuma depozīta sistēmas operators ir uzņēmums „Deutsche Pfandsystem GmbH”, kuru izveidoja 2005.gadā. Operatora akcionāri ir Vācijas mazumtirgotāju federācija (50%) un Vācijas Pārtikas un Dzērienu industrijas federācija (50%).⁵³ Vācijas iepakojuma depozīta sistēmas modelis atšķiras no depozīta sistēmām Skandināvijas valstīs, jo Vācijas depozīta sistēmas operators darbojas tikai kā centrālā informācijas sistēma iepakojuma un depozīta maksu plūsmu uzskaitēi, visi pārējie pakalpojumi ir trešo uzņēmumu pārziņā, ar kuriem iepakotāji un tirgotāji slēdz

⁵⁰ SIA “Anker Andersen”. Deposit system law – Denmark. Pieejams: www.anker-andersen.com [aplūkots 2014.gada 14.marts]

⁵¹ Lieta C-302/86 detalizētāk izklāstīta maģistra darba apakšnodaļā „Depozīta sistēmas ietekme uz brīvu preču apriti Eiropas Savienībā”, 30.lpp.

⁵² Happach Maximilian and Tilebein Meike. The establishment of container-deposit on single-use beverage packaging in Germany. Pieejams: www.systemdynamics.org [aplūkots 2014.gada 2.februāris]

⁵³ Deutsche Pfandsystem. History of the DPG. Pieejams: www.dpg-pfandsystem.de [aplūkots 2014.gada 3.februāris]

līgumus.⁵⁴ Depozīta sistēmas operators ir definējis vairākas atbildības lomas, piemēram, ražotāji un importētāji (Lidl, Aldi u.c.) tiek dēvēti par „pirmajiem izplatītājiem” (no angļu valodas – *first distributors*).⁵⁵ Visi pirmie izplatītāji ir depozīta konta turētāji, kas pārvalda depozīta kontu no brīža, kad dzēriena iepakojums tiek pārdots, līdz brīdim, kad izlietotais dzēriena iepakojums ir atgriezts un pārstrādāts. Vācijas iepakojuma depozīta sistēmā pastāv arī vēl citi uzņēmumi un organizācijas, kas nodrošina depozīta sistēmas funkcionēšanu. Iepriekšminētajiem depozīta sistēmas dalībniekiem ir jāslēdz līgumi ar depozīta sistēmas operatoru, lai tie varētu darboties iepakojuma savākšanas sistēmā.

Salīdzinot depozīta sistēmu Latvijā un Vācijā, secināms, ka Vācijā obligātā depozīta sistēma ir piemērota tikai vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam, bet atkārtoti lietojamam iepakojumam ir noteikta brīvprātīga depozīta sistēma. Tā kā Latvijā brīvprātīgā depozīta sistēma atkārtoti lietojamam dzērienu iepakojumam bez valsts represīvi regulējošas iejaukšanās nedarbojas, Latvijā obligāto depozīta sistēmu piemēros gan atkārtoti lietojamam, gan vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam.

Somijas Republikā izlietotā iepakojuma otrreizējās pārstrādes rādītāji ir vieni no augstākajiem Eiropā. Iepakojuma depozīta sistēma Somijā bija pazīstama jau no 1940.gada. Sistēmu ieviesa, jo bija nepieciešamība atgriezt pie ražotājiem atkārtoti lietojamo dzērienu iepakojumu. Varētu teikt, ka no dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas atkārtoti lietojamam iepakojumam ir attīstījusies un izveidojusies depozīta sistēma vienreiz lietojamam iepakojumam. Tas ir skaidrojams ar to, ka atkārtoti lietojamu iepakojumu nav nepieciešams pārstrādāt, bet to var izmantot atkārtoti tā sākotnējam uzdevumam. Somijas tirgū parādotes metāla iepakojumam (skārdeņu iepakojumam), dzērienu ražotāju nozare nolēma ietvert depozīta sistēmā vienreiz lietojamo iepakojumu.

Somijā krāpšanas gadījumi saistībā ar izlietoto iepakojumu nav bijusi izplatīta problēma.⁵⁶ Ir bijuši tikai daži krāpšanas gadījumi ar izlieto iepakojumu, bet tā nav bijusi nopietna Somijas depozīta sistēmas tiesiskā problēma. Secināms, ka, ieviešot iepakojuma depozīta sistēmu Latvijā, būtu īpaša uzmanība jāpievērš iepakojuma depozīta sistēmas marķējumam, lai to nebūtu iespējams viltot. Latvijas normatīvajos aktos būtu nepieciešams noteikt, ka dzērienu iepakojums

⁵⁴ Pricewaterhouse Coopers. Iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanas aspektu analīze un priekšnosacījumu izstrāde stikla pudelēm, PET pudelēm un skārdenēm. Pieejams: www.lvaf.lv [aplūkots 2014.gada 5.janvāris]

⁵⁵ Anker-Andersen. Deposit system law – Germany. Pieejams: www.anker-andersen.com [aplūkots 2014.gada 2014.gada 5.janvāris]

⁵⁶ Finnish Ministry of Environment in Helsinki. Workshop summary report in Helsinki. Pieejams: www.ec.europa.eu [aplūkots 2014.gada 4.februāris]

tiek marķēts gan ar speciālo depozīta sistēmas emblēmu, gan ar svītrkodu. Spēkā esošais Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 75.¹ pants nosaka, ka par iepakojuma depozīta sistēmas speciālās norādes lietošanu iepakojumam, kurš nav reģistrēts kā iepakojums, kuram piemēro depozīta sistēmu, juridiskām personām uzliek naudas sodu no septiņsimt līdz tūkstoš četršimt euro.⁵⁷ Secināms, ka Latvijas normatīvajos aktos nav citu tiesību normu, kas noteiktu sodu par krāpšanos ar depozīta sistēmai piederošu iepakojumu. Ja likumdevējs Latvijā jau pirms depozīta sistēmas ieviešanas izpēta, vai pastāv depozīta sistēmas nepilnības, kas varētu izraisīt krāpšanas riskus, būtu nepieciešams tās novērst, piemēram, ar drošu speciālo iepakojuma marķējumu.

Uzņēmums „Suomen Palautuspakkaus Oy” (turpmāk – Palpa) ir depozīta sistēmas operators Somijā. Sākotnēji Somijas normatīvie akti noteica, ka Somijā pastāv četras dzērienu iepakojuma sistēmas, piemēram, *Ekopullo*, kas administrēja atkārtoti lietojamo alus un citu gāzēto dzērienu iepakojuma izmantošanu un pārstrādi, *Palpa*, kas administrēja iepakojuma depozīta sistēmu PET pudelēm un skārdenēm, kā arī *A-Pullo* un *Alko* depozīta sistēmas.⁵⁸ Kopš 2012.gada ir nepastāv *Alko* depozīta sistēma. *A-Pullo* un lielāko daļu no *Ekopullo* funkcijām ir pārņēmusi *Palpa*.⁵⁹ Secināms, ka tās valstis, kurās ir pastāvējušas iepakojuma depozīta sistēmas, veido vienotu depozīta sistēmu, lai būtu iespējams efektīgi pārraudzīt un administrēt sistēmu.

Depozīta sistēmai veltītā seminārā, kas notika Helsinkos 2011.gada 6.aprīlī, tika apzinātas vairākas būtiskas depozīta sistēmas problēmas. Piemēram, bieži vien Somijas iedzīvotāji dodas uz Igauniju, lai tur iepirktu dzērienus, kuri ir piederoši Igaunijas depozīta sistēmai. Tas ir izskaidrojams ar to, ka Igaunijā depozīta maksa vienai iepakojuma vienībai ir zemāka, nekā tas ir Somijā. Salīdzinot, Igaunijā 0,5 l PET pudeles depozīta maksa, ko saņem atpakaļ patērētājs, ir EUR 0.04, bet Somija – EUR 0,20. Secināms, ka arī pārējās depozīta sistēmā ietilpstošās izmaksas (pakalpojuma maksa, nodokļi) Somijā ir augstākas nekā Igaunijā. Somijā pat ir noteikts limits, cik viena persona ir tiesīga pārvest alus vienības no Igaunijas. Ja persona ir pieķerta ar neatbilstošu daudzumu alus vienībām, tā tiek sodīta un alus konfiscēts.⁶⁰ Varētu secināt, ka Somijas un Igaunijas dzērienu pārrobežu plūsma nav vienīgā, kas rada problēmas izlietotā iepakojuma savākšanai, līdzīga situācija ir ar Vācijas un Dānijas dzērienu pārrobežu plūsmu.

⁵⁷ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1984.20.decembris, nr.51.

⁵⁸ European Commission.Options and Feasibility of a European Refund System for Metal Beverage Cans. Pieejams:www.ec.europa.eu [aplūkots 2014.gada 2.februāris]

⁵⁹ Černiauskaite I. Waste Management Reform and Revision of Packaging and Packaging Waste EPR System. Pieejams: lup.lub.lu.se [aplūkots 2014.gada 12.aprīlis]

⁶⁰ European Commission.Options and Feasibility of a European Refund System for Metal Beverage Cans. Pieejams:www.ec.europa.eu [aplūkots 2014.gada 2.februāris]

Zviedrijas Karalistē iepakojuma depoziņa sistēma dzērienu iepakojumam pazīstama jau kopš 1984.gada. Tāpat kā citās valstīs, arī Zviedrijā sākotnēji depoziņa sistēmu piemēroja tikai atkārtoti lietojamam dzērienu iepakojuma. Pašreizējā iepakojuma depoziņa sistēma Zviedrijā tika ieviesta 2006.gadā.⁶¹ Iepakojuma depoziņa sistēmas operators ir uzņēmums „Returnpack AB”, kura akcionāri ir tirgotāji un alus ražotāju sektora pārstāvji.⁶² Operatoru pārvalda Zviedrijas Zemkopības pārvalde. Zviedrijā iepakojums tiek pieņemts gan manuāli, gan ar depoziņa sistēmas automātiem. Zviedrijas normatīvie akti nosaka, lai kafejnīcas, sporta klubi, lidostas kļūtu par „Returnpack AB” klientiem, ir nepieciešams reģistrēties iepriekšminētajā uzņēmumā. Zviedrijā, tāpat kā citās valstīs, kurās pastāv iepakojuma depoziņa sistēma, patērētājs iegādājas dzērienu ar pievienotu depoziņa maksu, kas, nododot iepakojumu, tiek atmaksāta patērētājam. Izlietotais iepakojums tiek atgādāts operatoram, kas nodod izlietotās plastmasas pudeles pārstrādes rūpnīcām, bet skārdenes tiek sakausētas un radīts jauns iepakojums. Secināms, ka Latvijai būtu jāpārņem pieredze no Zviedrijas, kur izlietotais iepakojums tiek pārstrādāts uz vietas, nevis transportēts uz ārvalstīm. Zviedrijas dabas aizsardzības aģentūra ir izvirzījusi mērķi pārstrādāt visu skārdeni un plastmasas pudeļu iepakojumu 90% apmērā. Zviedrija ir līdere ne tikai dzērienu iepakojuma otrreizējā pārstrādē, bet arī visa veida atkritumu pārstrādē, jo tiek pārstrādāti apmēram 99% no visiem atkritumiem.⁶³ Būtiski secināt, lai sasniegtu augstus rādītājus izlietotā iepakojuma pārstrādē, nepieciešams regulāri informēt sabiedrību par iepakojuma depoziņa sistēmu ietekmi uz izlietotā iepakojuma samazināšanos apkārtējā vidē.

Norvēģijas Karaliste, tāpat kā Zviedrija ir līdere izlietotā iepakojuma pārstrādē. Iepakojuma depoziņa sistēmas operators ir uzņēmums „Norsk Resirk”, kura īpašnieki ir tirdzniecības un rūpniecības sektora pārstāvji.⁶⁴ Norvēģijas depoziņa sistēmas operatoram pieder atsevišķi iepakojuma savākšanas punkti, savākšanas un apstrādes infrastruktūra, kā arī pārstrādes rūpnīcas.⁶⁵ Viss savāktais izlietotais iepakojums tiek pārstrādāts. Alumīnija skārdenes kļūst par jaunu atspirdzinošo dzērienu un alus iepakojumu, bet plastmasas pudeles nodrošina neapstrādātas plastmasas iegūšanu, radot jaunas plastmasas pudeles. Lai dzērienu ražotāji un importētāji varētu pievienoties Norvēģijas iepakojuma depoziņa sistēmai ir jāreģistrējas uzņēmumā „Norsk Resirk” un jānoslēdz ar uzņēmumu līgums. Norvēģijas iepakojuma depoziņa sistēma ir līdzīga Dānijas

⁶¹ Bottle Bill. Sweden. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots 2014.gada 4.janvāris]

⁶² Returnpack. Ownership structure. Pieejams: www.pantamera.nu [aplūkots 2014.gada 4.janvāris]

⁶³ Freden Jonas. 99% recycling – that’s the Swedish way. Pieejams: www.sweden.se [aplūkots 2014.gada 5.marts]

⁶⁴ Norsk Resirk. Ensures the record – high collection of bottles and cans in Norway. Pieejams: www.resirk.no [aplūkots 2014.gada 5.janvāris]

⁶⁵ Pricewaterhouse Coopers. Iepakojuma depoziņa sistēmas ieviešanas aspektu analīze un priekšnosacījumu izstrāde stikla pudelēm, PET pudelēm un skārdenēm. Pieejams: www.lvaf.lv [aplūkots 2014.gada 5.janvāris]

iepakojumu depozīta sistēmai, tomēr pastāv viena būtiska atšķirība. Lai dzērienu ražotājs un importētājs varētu tirgot dzērienus vienreiz lietojamā iepakojumā Norvēģijā, tiem nav obligāti jāreģistrējas iepakojuma depozīta sistēmā. Ja dzērienu ražotāji un importētāji nav reģistrējušies depozīta sistēmā, tad tie nevar saņemt dabas nodokļa samazinājumu par katru pārdoto dzērienu iepakojumu.⁶⁶

Secināms, ka lielākajā daļā Eiropas valstu, kurās ir dzērienu depozīta sistēma vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam, tā ir noteikta kā obligāta sistēma, kurā ir jāiesaistās visiem dzērienu ražotājiem un tirgotājiem. Savukārt atkārtoti lietojamam dzērienu iepakojumam ne vienmēr ir noteikts obligātās depozīta sistēmas statuss, jo iepakojuma atpakaļ savākšanas rādītāji ir bijuši pietiekami atbilstoši vides aizsardzības prasībām. Kopš 1994.gada, kad stājās spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu, Eiropas valstis ir sākušas pievērst uzmanību arī vienreiz lietojamā iepakojuma savākšanai un otrreizējai pārstrādei.

Analizējot iepakojuma depozīta sistēmas Eiropā, secināms, ka depozīta sistēmas pamatelementi ir vienādi, piemēram, pastāv operators, ir noteikta depozīta maksa, izlietotā iepakojuma savākšana notiek automātiski un manuāli. Eiropas Savienībā pat ir izskanējuši viedokļi, ka, iespējams, vajadzētu izveidot vienotu iepakojuma depozīta sistēmu Eiropas Savienībā. Tomēr, secināms, ka pašlaik vienota iepakojuma depozīta sistēma nebūtu iespējama. Izveidojot vienotu depozīta sistēmu Eiropā, tiktu pārkāpts subsidiaritātes, proporcionalitātes un diskriminācijas aizlieguma princips.⁶⁷ Eiropas Kopienu Tiesa (tagadējā Eiropas Savienības Tiesa) spriedumā lietā C-302/02 atzinusi, ka depozīta sistēma visiem ražotājiem un izplatītājiem papildu izmaksas saistībā ar iepakojuma pieņemšanas organizēšanu, depozīta maksas atmaksu, tāpat depozīta sistēmas ieviešana varētu ietekmēt no citām dalībvalstīm importēto dzērienu tirdzniecību citā valstī.⁶⁸ Direktīva 94/62/EK un tās grozījumi neuzliek dalībvalstīm par obligātu pienākumu veidot tieši iepakojuma depozīta sistēmu, bet gan nosaka, ka dalībvalstīm ir jānodrošina izlietotā iepakojuma savākšanas, atkārtotas lietošanas un pārstrādes vai reģenerācijas pārvaldības sistēmu ieviešanu.

⁶⁶ Anker Andersen. Deposit system law – Norway. Pieejams: [www.anker – Andersen.com](http://www.anker-andersen.com) [aplūkots 2014.gada 5.janvāris]

⁶⁷ Eunomia. Consultation on Options and Feasibility of a European Refund System for Metal Beverage Cans. Pieejams: www.eunomia.co.uk [aplūkots 2014.gada 5.janvārī]

⁶⁸ 1988.gada 20.septembra Eiropas Kopienas tiesas (tagadējā – Eiropas Savienības tiesa) spriedums Lietā C-302/86. [www. http://eur-lex.europa.eu](http://eur-lex.europa.eu) [aplūkots 2014.gada 5.janvārī]

3.1.1. Depozīta sistēmas ietekme uz brīvu preču apriti Eiropas Savienībā

1980.gadā Eiropas Savienībā pirmo reizi tika ieviesti pasākumi iepakojuma atkritumu pārvaldībai.⁶⁹ 1985.gada 27.jūnija Direktīva 85/339/EEK par pārtikā lietojamo šķidrums tvertnēm noteica izlietoto dzērienu iepakojuma tiesisko regulējumu, taču iepriekšminētā direktīva nebija pietiekami efektīga, tāpēc dalībvalstis ieviesa atšķirīgu tiesisko regulējumu. Jāpiemin, ka 1994.gada Direktīva 94/62/EK atcēla Direktīvu 85/339/EEK. 1985.gada 27.jūnija Direktīvā bija ietverts jēdziens „depozīta sistēma” - sistēma, kurā pircējs maksā pārdevējam noteiktu naudas summu, kas tiek atlīdzināta, kad pārtikā lietojamā šķidruma tvertne tiek atgriezta.⁷⁰ Ir jāsaņem, ka spēkā esošajā Latvijas depozīta sistēmas tiesiskajā regulējumā vēl joprojām nepastāv jēdziena „depozīta sistēma” skaidrojums, kas apgrūtina sabiedrību izprast šo sistēmu un darbības pamatprincipus.

Lai apsaimniekotu iepakojumu un izlietoto iepakojumu, dalībvalstīm ir jāizveido nodošanas, savākšanas un reģenerācijas sistēmas.⁷¹ Dalībvalstīm ir jāievēro, ka iepakojuma depozīta sistēmas prasībām ir jābūt ar nediskriminējošiem nosacījumiem attiecībā pret importētiem produktiem, kā arī nedrīkstētu tikt traucēta konkurence. Tirgus dalībniekiem, kas darbojas vairākās dalībvalstīs, depozīta sistēma bieži vien liedz to pašu ražojumu tajā pašā iepakojumā pārdot vairākās dalībvalstīs.⁷² Ražotājiem vai importētājiem ir jāpielāgo iepakojums katras atsevišķas dalībvalsts normatīvajiem aktiem, kas rada papildu izmaksas. Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 34.pantu dalībvalstu starpā ir aizliegti importa kvantitatīvie ierobežojumi un citi pasākumi ar līdzvērtīgu iedarbību.⁷³

Lai gan prasības pielāgot iepakojumu katras atsevišķas dalībvalsts vajadzībām ir uzskatāmas par šķērslī tirdzniecībai, tās var attaisnot, piemēram, ar apsvērumiem, kas saistīti ar vides aizsardzību. 2004.gada 14.decembra Eiropas Kopienų Tiesas (tagadējā Eiropas Savienības

⁶⁹ European Commission. Packaging and Packaging Waste. Introduction. Pieejams: www.ec.europa.eu [aplūkots 2013.gada 22.maijā]

⁷⁰ 1985.gada 27.jūnija Padomes Direktīvas 85/339/EEK teksts – Spēkā neesoša. Pieejams: eur-lex.europa.eu [aplūkots 2013.gada 18.maijā]

⁷¹ Eiropas Komisija. Komisijas Paziņojums – Dzērienu iepakojums, depozīta sistēmas un brīva preču aprīte (2009/C 107/01). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. 09/05/2009 C107/1. Pieejams: www.eur-lex.europa.eu [aplūkots 2013.gada 18.maijā]

⁷² Eiropas Komisija. Preču brīva aprīte. Rokasgrāmata par to Līguma noteikumu piemērošanu, kas reglamentē preču brīvu aprīti. Pieejams: www.ec.europa.eu [aplūkots 2013.gada 19.maijā]

⁷³ Līgums par Eiropas Savienības darbību. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C115/47. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2013.gada 19.maijā]

Tiesa) spriedumā lietā C-463/01 Eiropas Kopienu Komisija (turpmāk – Komisija) pret Vācijas Federatīvo Republiku atzina, ka dalībvalstij ir jānodrošina, ka depozieta sistēma ir darbotiespējīga un tā nedrīkstētu diskriminēt arī importētos ražojumus.⁷⁴ Tiesa atzina, ka depozieta sistēmai ir jābūt izstrādātai tā, lai neradītu šķēršļus tirdzniecībai. Iepriekšminētajā lietā Komisija cēla prasību pret Vāciju, kurā tā lūdza atzīt, ka dalībvalsts nav izpildījusi noteiktus pienākumus atbilstoši Kopienu tiesībām (turpmāk - Eiropas Savienības tiesībām). Komisija iebilda pret Direktīvas 94/62/EK 5.panta, Eiropas Kopienu Līguma 28.panta (tagadējais Līguma par Eiropas Savienības darbību 34.pants) un 1980.gada 15.jūlija Direktīvas 80/777/EEK par dalībvalstu likumu tuvināšanu attiecībā uz dabisko minerālūdeņu iegūvi un realizāciju 3.panta (saistībā ar šīs direktīvas II pielikuma 2.punkta d) apakšpunkta) noteikumu pārkāpumu, ieviešot ar 1998.gada 21.augusta rīkojumu „Par iepakojuma atkritumu novēršanu un reģenerāciju” ieguves vietā iepildāmā dabīgā minerālūdens pudeļu atkārtotas lietošanas sistēmu”.⁷⁵ Komisija pauda viedokli, ka attiecībā uz dabīgo minerālūdeni Vācijas tiesiskais regulējums ir šķērslis tirdzniecībai, no kuras cieš ražotāji, kuriem izlietotais iepakojums, ja to nevar izmantot citām precēm, ir jānogādā atpakaļ ražošanas vietā. Komisija arī dzina atzina, ka minētais Vācijas tiesiskais regulējums nav pamatojams ar vides aizsardzības mērķiem un tas pārsniedz mērķu sasniegšanai nepieciešamo apjomu.⁷⁶ Vācijas valdība 2000.gada 10.novembrī sniedza atbildi Komisijas argumentiem, ka ārvalstu ražotājiem ir iespēja izvēlēties, vai izmantot atkārtoti lietojamo iepakojumu standartizēto pudeļu sistēmas ietvaros, vai arī izmantot iepakojumu, kas nav atkārtoti lietojams. Vācijas valdība pauda viedokli, ka ierobežojums ir vides aizsardzības mērķiem atbilstošs, jo atkārtoti lietojamam iepakojumam ir priekšrocības ekoloģiskajā aspektā. Tiesa arī norādīja, ka pārejai uz jauno sistēmu ir jānotiek nepārtraucot tirdzniecību un neapdraudot uzņēmumu spēju piedalīties jaunajā sistēmā. Ieviešot jaunu atkritumu savākšanas sistēmu, ir jāparedz pietiekami ilgs pārejas periods, lai ražotāji un tirgotāji varētu pielāgoties jaunās sistēmas prasībām pirms iepakojuma depozieta sistēmas stājas spēkā. Īstenojot sistēmas nomaiņu, sešu mēnešu ilgs pārejas periods dabīgā minerālūdens ražotājiem tika uzskatīts par nepietiekamu. Komisija paziņojumā 2009/C

⁷⁴ 2004.gada 14.decembra Eiropas Kopienas Tiesas (tagadējā Eiropas Savienības Tiesa) spriedums Lietā C-463/01. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2013.gada 19.maijā]

⁷⁵ 2004.gada 6.maija Ģenerālvokāta Damaso Ruisa - Harabo Kolomera secinājumi lietā C-463/01 Eiropas Kopienu Komisija (tagadējā Eiropas Savienības Komisija) pret Vācijas Federatīvo Republiku. Pieejams: www.eur-lex.europa.eu [aplūkots 2014.gada 12.marts]

⁷⁶ 2004.gada 14.decembra Eiropas Kopienas tiesas (tagadējā – Eiropas Savienības tiesa) spriedums Lietā C-463/01. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2013.gada 19.maijā]

107/01 ir norādījusi, ka lietderīgi ir piešķirt vismaz gadu ilgu pārejas periodu no vienas atkritumu apsaimniekošanas sistēmu uz citu.⁷⁷

2004.gada 14.decembra Lietā C-309/02 Vācijas Administratīvā Štutgartes tiesa lūdza sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecībā uz Direktīvas 94/62/EK interpretāciju. Šis lūgums tika iesniegts *Radlberger Getränkegesellschaft mbH & Co.* un *S.Spitz KG*, Austrijas dzērienu ražotājsabiedrība, prāvā pret Bādenes – Virtembergas pavalsti. Administratīvā Štutgartes tiesa uzskatīja, ka citu valstu ražotāji ir pakļauti augstākām izmaksām, nekā vietējie ražotāji, ja tie nolemj tirgot savus dzērienus atkārtoti lietojamos iepakojumos. Štutgartes tiesa nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Eiropas Savienības Tiesai prejudiciālus jautājumus par Direktīvu 94/62/EK. Tiesa iepriekšminētajā spriedumā pauda būtiskas atziņas, ka Direktīva 94/62/EK nerada šķēršļus tam, lai dalībvalstis noteiktu izmaiņas izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmā, kas ieviesta tās teritorijā, lai nodrošinātu visatbilstošākās atkritumu apsaimniekošanas iespējas.⁷⁸ Tāpat Tiesa atzina, ka dalībvalstij ir jānodrošina pietiekamu skaitu izlietotā iepakojuma pieņemšanas punktu, pat ja izlietotais iepakojums neatgriežas tā sākotnējā tirdzniecības vietā. Lietā C-309/02, tāpat kā iepriekšminētajā lietā C-463/01, Tiesa norāda, ka dalībvalstij, kura aizstāj pastāvošo iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu ar citu, ir jānodrošina attiecīgajiem ražotājiem un tirgotājiem pietiekami ilgs periods, lai pārietu uz jauno iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu. Pārejas periods ir būtisks, jo tas ļauj ražotājiem pielāgot ražošanas metodes jaunajai sistēmai. Tiesa atzina, lai sasniegtu Direktīvā 94/62/EK paredzētos mērķus, iepakojuma savākšanas sistēmām ir jābūt pieejamām visiem attiecīgās nozares uzņēmējiem, kā arī kompetentām valsts iestādēm. Būtiski secināt, ka iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas piemēro arī importētajiem ražotājiem, tos nediskriminējot.⁷⁹ Jaunajām atkritumu apsaimniekošanas sistēmām ir jābūt veidotām tā, lai tās neradītu šķēršļus tirdzniecībai un neveicinātu konkurences kropļojumus.

Lietā C-302/86 Tiesa analizēja depozīta sistēmu, kas Dānijas Karalistē tika piemērota alus un bezalkoholisko dzērienu atkārtoti lietojamam iepakojumam.⁸⁰ Saskaņā ar iepriekšminēto sistēmu ražotāji drīkstēja izmantot tikai apstiprinātu standartu atkārtoti lietojamu dzērienu

⁷⁷ European Commission. Information from European Union Institutions and Bodies. Communication from the Commission – Beverage packaging, deposit systems and free movement of goods (2009/C 107/01) Pieejams: www.eur-lex.eu [aplūkots 2014.gada 10.marts]

⁷⁸ 2004.gada 14.decembra Eiropas Kopienas tiesas (tagadējā – Eiropas Savienības tiesa) spriedums Lietā C-309/02. www. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2013.gada 20.maijā]

⁷⁹ 2004.gada 14.decembra Eiropas Kopienas tiesas (tagadējā – Eiropas Savienības tiesa) spriedums Lietā C-309/02. www. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2013.gada 20.maijā]

⁸⁰ 1988.gada 20.septembra Eiropas Kopienas tiesas (tagadējā – Eiropas Savienības tiesa) spriedums Lietā C-302/86. www. <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2013.gada 21.maijā]

iepakojumu.⁸¹ Dānijas tiesību akti arīdzan noteica, ka dzērienu iepakojuma ražotājiem bija nepieciešams saņemt atļauju no Nacionālās dabas aizsardzības aģentūras (turpmāk – Aģentūra) (*National Agency for the Protection of the Environment*). Aģentūrai bija tiesības arī noraidīt ražotāju pieprasījumu atļaujas saņemšanai, ja ražotāja iepakojuma otrreizējas pārstrādes rādītāji nebija pietiekami. Dānijas ražotāji atbalstīja striktos noteikumus attiecībā uz atkārtoti lietojamo dzērienu iepakojumu, jo tie nepalielināja dāņu ražotāju produkcijas izmaksas, tomēr iepriekšminētie noteikumi tika kritizēti citās valstīs. Eiropas Savienības dalībvalstis iesniedza sūdzību Eiropas Komisijai un lūdza uzsākt sarunas ar Dāniju par iepriekšminēto noteikumu atcelšanu. Eiropas Komisija atzina, ka Dānijas dzērienu iepakojuma noteikumi ir pretēji Eiropas Kopienas Līguma 28.pantam (tagadējais Līguma par Eiropas Savienības darbību 34.pants), kas nosaka, ka dalībvalstu starpā ir aizliegti importa kvantitatīvie ierobežojumi un citi pasākumi ar līdzvērtīgu iedarbību.⁸² Lai gan Eiropas Savienības Tiesa atbalstīja depozīta sistēmas piemērošanu atkārtoti lietojamam dzērienu iepakojumam, jo uzskatīja, ka sistēma ir nepieciešama, lai sasniegtu vides jomā noteiktos mērķus, tomēr Tiesa atzina, ka nesamērīga ir prasība par konkrēta standarta dzērienu iepakojumu.

Eiropas Savienības Tiesa ir apzinājusi vairākus piesardzības pasākumus, kas jāievēro, veidojot depozīta sistēmas.⁸³ Tiesa ir atzinusi, ka pāreja no vienas atkritumu apsaimniekošanas sistēmas uz citu prasa pietiekamu un rūpīgu sagatavošanos. Jāņem vērā, ka pārejas posms ir nozīmīgs uzņēmējiem, jo neskaidrības par tiesisko regulējumu un faktisko situāciju var radīt tirgus nestabilitāti. Pārejai uz jauno sistēmu ir jānotiek, nepārtraucot tirdzniecību un neapdraudot uzņēmumu spēju piedalīties jaunajā sistēmā. Būtiski ir nodrošināt, lai depozīta sistēma ir valsts mēroga sistēma, kas aptver visu teritoriju. Valsts mēroga sistēmas mērķis ir nodrošināt pietiekamu skaitu iepakojuma nodošanas vietu, lai patērētāji varētu atgūt depozītu maksu, neatkarīgi dzēriena tirdzniecības vietas. Secināms, ka depozīta sistēmai ir jābūt ērtai, patērētājam viegli saprotamai un pieejamai, jo tādā veidā tiktu iegūts patērētāju atbalsts, kas sekmētu iepakojuma nodošanu un palielinātu izlietotā iepakojuma atpakaļ savākšanas un otrreizējas pārstrādes apjomus.

⁸¹ Rupert Haigh. Case Summary: Danish Bottle Case. Pieejams: www.languagepoint.eu [aplūkots 2014.gada 3.janvāris]

⁸² Līgums par Eiropas Savienības darbību. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C115/47. Pieejams : <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2014.gada 22.februārī]

⁸³ Eiropas Komisija. Komisijas Paziņojums – Dzērienu iepakojums, depozīta sistēmas un brīva preču aprīte (2009/C 107/01).Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis.09/05/2009 C107/1.Pieejams: www.eur-lex.europa.eu [aplūkots 2013.gada 19.maijā]

3.2. Depozīta sistēmas raksturojums Amerikas Savienotajās Valstīs

Amerikas Savienotajām Valstīm (turpmāk – ASV) ir 42 gadu pieredze dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas īstenošanā. Ir svarīgi atzīt, ka ne visos ASV štatos pastāv iepakojuma depozīta sistēmas tiesiskais regulējums, tomēr, secināms, ka depozīta sistēma ir ievērojami samazinājusi izlietotā dzērienu iepakojuma nonākšanu apkārtējā vidē – mežos, ūdenstilpnēs, ceļmalās u.c. Jāņem vērā, ka platības un iedzīvotāju skaita ziņā, ASV un Latvija ir atšķirīgas valstis, taču sabiedrības attieksme pret apkārtējo vidi ir radniecīga. ASV 10 štatos (Kalifornijā, Konektikutā, Havajās, Aiovā, Menā, Masačūsetsā, Mičiganā, Ņujorkā, Oregonā, Vermontā), kā arī Guamas Teritorijā (ASV neinkorporēta un organizēta teritorija) pastāv dzērienu iepakojuma depozīta sistēma.⁸⁴ ASV štatos, kuros nepastāv iepakojuma depozīta sistēma, notiek vides aktīvistu kampaņas, lai mudinātu politiķus aktīvāk iesaistīties iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanā. Tomēr ASV pastāv arī štati (piemēram, Delavēra), kuros dzērienu iepakojuma depozīta sistēma ir atcelta. Domājams, ASV 42 gadu pieredze iepakojumu depozīta sistēmas īstenošanā, varētu palīdzēt Latvijai izveidot tādu depozīta sistēmas tiesisko regulējumu, kas būtu darbotiespējīgs. Autore šajā nodaļā ir izvēlējusies analizēt depozīta sistēmu ASV štatos, kuros pastāv iepriekšminētā sistēma, jo katrā no štatiem ir atšķirīgs depozīta sistēmas tiesiskais regulējums un pastāvošās problēmas.

Gan Latvijā, gan ASV pastāv dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas piekritēji, kā arī oponenti. Ir būtiski izvērtēt abu pušu viedokli attiecībā uz iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanu, lai neciestu ne apkārtējā vide, ne dzērienu industrija Latvijā. Vienlaikus jāņem vērā arī ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē. Satversmes tiesa vairākkārt ir akcentējusi, ka Satversmes 115.pantā jēdziens „ikviens” nozīmē ne vien tagadējās paaudzes, bet arī nākamās paaudzes.⁸⁵ Ieviešot un praksē īstenojot dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu, sabiedrība rūpējas arī par nākamo paaudžu tiesībām dzīvot labvēlīgā, sakoptā un tīrā vidē. Būtiski ir atcerēties, ka vides piesārņojumu ar izlietoto iepakojumu vai kādiem citiem atkritumiem var novērst tikai mainot

⁸⁴ Johnsons Stephen M. Economics, Equity, and the Environment. Washington: Environmental Institute, 2004, 47.lpp.

⁸⁵ 2008.gada 24.septembra Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2008 – 03 – 03 „Par Rīgas domes 2006.gada 19.decembra saistošo noteikumu Nr. 67 „Teritorijas Maskavas ielā 264 (kadastra Nr.01000780413) un Maskavas ielā bez numura (kadastra Nr. 01000781004) izmantošanas un apbūves noteikumi” atbilstību Teritorijas plānošanas likuma 3.panta 1.punktam, Aizsargjoslu likuma 37.panta pirmās daļas 4.punktam un Latvijas Republikas Satversmes 115.pantam”. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv [aplūkots 2013.gada 17.maijā]

sabiedrības attieksmi pret vidi, izlietotā iepakojuma un atkritumu otrreizēju pārstrādi. Samazinot izlietotā iepakojuma daudzumu apkārtējā vidē, svarīgi ir cīnīties nevis ar sekām, bet ar cēloni. Piemēram, aicinājums sakopt Latviju „Lielās Talkas” ietvaros ir vērsts uz jau esošu seku likvidēšanu - izlietotā iepakojuma un citu atkritumu vākšanu mežos, pļavās, ūdenstilpnēs upēs u.c. Savukārt dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ieviešana Latvijā būtu vērsta uz cēloņa novēršanu.

Tāpat kā Eiropas valstīs, arī ASV depozīta sistēmu sākotnēji radīja dzērienu industrijas pārstāvji, lai saņemtu atpakaļ izlietoto atkārtoti lietojamo iepakojumu un no jauna piepildītu ar dzērieniem un pārdotu. Dzērienu iepakojumiem attīstoties, industrija radīja vienreiz lietojamus iepakojumus no plastmasas un metāla, ko nebija iespējams lietot atkārtoti nepārstrādājot to. Lai cīnītos pret izlietotā vienreiz lietojamā iepakojuma nonākšanu apkārtējā vidē, ASV štatu valdības izstrādāja tiesību aktus, kas noteica obligātu depozīta sistēmas piemērošanu vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam. Pamatojoties uz ASV Iepakojuma pārstrādes nozares (*Container Recycling Industry*) 1999.gada ziņojumu 10 štatos, kuros darbojās iepakojuma depozīta sistēma, tika pārstrādāti 32, 6 miljardi iepakojuma vienību (iedzīvotāju skaits 81,6 miljoni), savukārt 40 štatos, kuros nepastāvēja iepakojuma depozīta sistēma, tika pārstrādāti 25,4 miljardi iepakojuma vienību (iedzīvotāju skaits 199,9 miljoni). Izvērtējot statistiku, secināms, ka tajos štatos, kuros darbojas dzērienu iepakojuma depozīta sistēma, izlietotais iepakojums mazākos apjomos nonāk apkārtējā vidē un tiek otrreiz pārstrādāts. Varētu teikt, tiek taupītas izejvielas un enerģija nevis radot jaunu iepakojumu, bet pārstrādājot jau pastāvošu iepakojumu, kuram nepieciešams atjaunot tikai tā sākotnējās funkcijas.

1971.gadā *Oregonas štatā* pieņēma pirmo tiesību aktu dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas jomā.⁸⁶ 1971. gada *Oregonas Dzērienu iepakojuma likumam* (*The Beverage Container Act*) līdz pat 2007.gadam netika veikti grozījumi.⁸⁷ Tas varētu būt skaidrojams ar rūpniecībā strādājošo nevēlēšanos iekļaut dzērienu iepakojumu depozīta sistēmā aizvien jaunus dzērienus un to iepakojumus. *Oregonas Dzērienu iepakojuma likums* bija vērsts uz *Oregonas štata vides vērtību saudzēšanu, dabas aizsardzības prasībām un cīņu pret izlietotajiem atkritumiem*. Divu gadu laikā no depozīta sistēmas ieviešanas brīža *Oregonas štatā iepakojuma atkritumu daudzums*

⁸⁶ Walls M. Deposit – Refund Systems in Practise and Theory. Discussion paper. Pieejams: www.rff.org. [aplūkots 2013.gada 15.maijā]

⁸⁷ Container Recycling Institute. Bottle Bill in the USA: Oregon. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots 2013.gada 22.maijā]

vidē samazinājās par 75 % - 85 %.⁸⁸ Varētu secināt, ka iepakojuma depozīta sistēma ir efektīvāka par dalīto atkritumu jeb konteineru apsaimniekošanas sistēmu, jo, kā pierāda prakse, depozīta sistēma ievērojami spēj samazināt izlietotā iepakojuma nonākšanu apkārtējā vidē. Tomēr nevarētu teikt, ka dalīto atkritumu apsaimniekošanas sistēmu būt jālikvidē, jo ne visu izlietoto iepakojumu iespējams iekļaut depozīta sistēmā. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmām būtu jāpapildina vienu otru, nevis jākonkurē.

2009.gadā Oregonas Dzērienu iepakojuma likumā tika veikti būtiski grozījumi, kas paredzēja, ka iepakojuma depozīta sistēma attiecas arī uz ūdens iepakojumu. Saskaņā ar Oregonas depozīta sistēmas tiesisko regulējumu sistēmas operators ir Oregonas dzērienu kontroles komisija (*Oregon Liquor Control Commission*). Izlietotā iepakojuma nodošanas vietas ir ierīkotas pārtikas veikalu tuvumā, lai patērētājiem būtu ērtāk nodot izlietoto iepakojumu. Iepakojuma depozīta sistēmai ir jābūt ērtai un izlietotā iepakojuma nodošanas vietām ir jābūt viegli pieejamām. Secināms, ka arī Latvijā izlietotā iepakojuma nodošanas punktiem vajadzētu atrasties veikalu tuvumā, lai tie būtu pieejami ikvienai personai neatkarīgi no dzīvesvietas. Jāņem vērā, ka ne visi Latvijas iedzīvotāji dzīvo lielākajās pilsētās, tāpēc arī lauku rajonos ir jānodrošina izlietotā iepakojuma nodošanas vietas pietiekamā daudzumā vai arī iespēja reizi nedēļā nodot izlietoto iepakojumu ar pārvietojama iepakojuma nodošanas punkta starpniecību.

Ņujorkas štatā dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas tiesisko regulējumu nosaka Ņujorkas štata otrreiz pārstrādājamā iepakojuma likums (*New York State Returnable Container Law*), kas tika pieņemts 1982.gada 15.jūnijā.⁸⁹ Ieviešot iepakojuma depozīta sistēmas tiesisko regulējumu, izlietotā iepakojuma apjoms vidē ir samazinājies par 70%, pārstrādāti 90 miljardi izlietotā iepakojuma vienību, ietaupīti 52 miljoni barelu naftas produktu, kā arī novērsts 200,000 metrisku tonnu siltumnīcefekta gāzu nonākšana atmosfērā.⁹⁰ Tādējādi iepakojuma depozīta sistēma ne tikai samazina izlietotā iepakojuma nonākšanu apkārtējā vidē, bet arī ietaupa enerģiju un dabas resursus. Iespējams, depozīta sistēmai ir pat ietekme uz gaisa piesārņojuma samazināšanos, jo rūpniecības nozarei nav nepieciešams izmantot jaunus resursus iepakojuma izveidē, bet gan tikai pārstrādāt jau esošas izejvielas. Varētu pat uzskatīt, ka ASV iepakojuma ražošanas procesā

⁸⁸ Callan Scott J., Thomas Janet M. Environmental Economics & Management. Theory, Policy, and Applications. Mason: South – Western Cengage Learning, 200, 99.lpp.

⁸⁹ Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA: New York. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots 2013.gada 20.maijā]

⁹⁰ Department of Environmental Conservation. New York's Bottle Bill Returnable Container Act (RCA). Pieejams: www.dec.ny.gov [aplūkots 2013.gada 21.maijā]

radītais gaisa, ūdens un augsnes piesārņojums ietekmē arī Latviju, jo gaisa piesārņojums var izpausties ne tikai lokālā un reģionālā mērogā, bet arī globālā līmenī.

Neskatoties uz komplicētām debatēm par iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanu ASV štatos, Ņujorkas štatā iepakojuma depozīta sistēma tika veiksmīgi ieviesta, pateicoties politiķu atbalstam un vides aktīvistu kampaņām.⁹¹ Iepakojuma depozīta sistēmai Ņujorkas štatā bija tieša ietekme uz iedzīvotājiem un pārtikas preču tirgotājiem. Pirmkārt, pēc iepakojuma depozīta sistēmas tiesiskā regulējuma spēkā stāšanās, alkoholiskie dzērieni kļuva dārgāki. Pārtikas preču izplatītāji dzērieniem paaugstināja cenas pat par 10%. Ražotāji un tirgotāji cenu kāpumu skaidroja ar radušajām depozīta sistēmas uzturēšanas izmaksām. Mazumtirgotāji uz iepakojuma depozīta sistēmas rēķina centās palielināt savus ienākumus. Varētu teikt, Latvija šobrīd piedzīvo to pašu situāciju, ko savulaik ASV. 2010.gadā Alus darītāja „Lāčplēsis” pārstāve Inese Lielpinka norādīja, ka katra plastmasas pudelē iepildītā dzēriena cena sadārdzinātos par 10%.⁹² Otrkārt, ASV mazumtirgotāju pārtikas veikalos samazinājās piedāvāto dzērienu klāsts, jo tiem vajadzēja atbrīvot telpas patērētāju nodotajiem izlietotajiem dzērienu iepakojumiem.⁹³

Iepakojuma pieņemšanas punkti Ņujorkas štatā ir tiesīgi noteikt nododamā iepakojuma diennakts limitu.⁹⁴ Tas nozīmē, ka diennaktī patērētājs ir tiesīgs nodot noteiktu daudzumu izlietotā iepakojuma. Secināms, nosakot diennakts limitu izlietotajam iepakojumam, tirgotāji rēķinās ar nododamā iepakojuma daudzumu un patērētājiem atdodamo depozīta maksu. Latvijā būtiski ir analizēt, vai, nodot izlietoto iepakojumu depozīta automātos, tiks izsniegta nauda vai čeks, ar kuru pēc tam varēs norēķināties attiecīgajā veikalā. Autore uzskata, ka pieņemamāks būtu naudas izdošanas modelis, jo patērētājam ir dota izvēle ieguldīto depozīta maksu iztērēt jebkādiem mērķiem, nevis tikai pārtikas iegādei.

Ņujorkas štatā iepakojuma pieņemšanas punkti ir tiesīgi atteikt pieņemt iepakojumu, ja iepakojuma depozīta sistēmas pieņemšanas punkts nepārvalda attiecīgo izlietotā iepakojuma veidu, ja iepakojums nav piederīgs Ņujorkas štata iepakojuma depozīta sistēmai, ja iepakojums ir

⁹¹ Jorgensen Finn A. Making a Green Machine: The Infrastructure of Beverage Container Recycling. Piscataway: Library of Congress Cataloging – in – Publication Data, 87.lpp.

⁹² TvNet. Alus kļūs dārgāks, ja ieviesīs PET depozīta sistēmu. Pieejams: www.tvnet.lv [aplūkots 2013.gada 15.maijā]

⁹³ Jorgensen Finn A. Making a Green Machine: The Infrastructure of Beverage Container Recycling. Piscataway: Library of Congress Cataloging – in – Publication Data, 87.lpp.

⁹⁴ New York State Returnable Container Law. Pieejams: www.public.leginfo.state.ny.us [aplūkots 2013.gada 19.maijā]

bojāts vai ja iepakojums satur ne tikai dzēriena nogulsnes, bet arī citas vielas.⁹⁵ 2013.gada 29.martā stājās spēkā grozījumi Ņujorkas štata otrreiz pārstrādājamā iepakojuma likumā, tie paredz, ka:

- ir aizliegtas manipulācijas ar izlietoto dzērienu iepakojumu savākšanas automātiem;
- iepakojuma pieņemšanas punktiem ir tiesības atteikties no bojātiem dzēriena iepakojumiem, lai novērstu dubultu iepakojuma nodošanu;
- uz visu dzērienu iepakojumiem pastāvīgi jābūt uzdrukātam vai marķētam speciālajam simbolam - „NY 5¢”.⁹⁶

Latvijas tiesību aktos precīzi būtu jānosaka, vai depozieta sistēmas pieņemšanas punkti un depozieta sistēmas automāti pieņems arī bojātu vai saspiestu iepakojumu. Secināms, ka patērētājiem būtu vienkāršāk izlietoto iepakojumu nodot saspiestu/sapresētu, jo tā ērtāk būtu nogādāt izlietotā iepakojuma pieņemšanas punktos. Tomēr likumdevējam ir jāapsver arī iespēja, ka depozieta sistēmas automāti varētu neatpazīt un nepieņemt iepakojumu, kurš būtu saspiests/sapresēts.

Kalifornijas štatā iepakojuma depozieta sistēmas tiesisko regulējumu nosaka Kalifornijas Dzērienu iepakojuma un atkritumu pārstrādes likums (*California Beverage Container Recycling and Litter Reduction Act*).⁹⁷ Saskaņā ar iepriekšminētā likumu Kalifornijas dzērienu iepakojuma depozieta sistēma ir viena no sekmīgākajām šāda veida sistēmām ASV, jo kopš 1988.gada štatā ir pārstrādāti vairāk kā 10 miljoni tonnas alumīnija, stikla un plastmasas dzērienu iepakojumi.⁹⁸ Pamatojoties uz 2013.gada 10.maija Ziņojumu par dzērienu iepakojumu pārdošanas, atgriešanas, izpirkšanas un pārstrādes rezultātiem, Kalifornijā 2012.gadā tika pārstrādāti 17,2 miljardi izlietotā dzērienu iepakojumu, tādējādi Kalifornijas štats ASV ir līderis pārstrādāto dzēriena iepakojumu jomā.⁹⁹ Kalifornijā patērētājs var nodot izlietoto iepakojumu specializētajos pārstrādes punktos pārtikas veikalu tuvumā vai kādā citā tam paredzētā vietā. Patērētājs ir tiesīgs arī nenodot izlietoto iepakojumu, taču tādā gadījumā depozieta maksa patērētājam netiek atgriezta. Secināms,

⁹⁵ NYC Recycles. Bottle and Can Mandatory Take – Back Program. Pieejams: www.nyc.gov [aplūkots 2013.gada 19.maijā]

⁹⁶ Department of Environmental Conservation. 2013 Amendments to New York State's Bottle Bill .Effective March 29, 2013. Pieejams: www.dec.ny.gov [aplūkots 2013.gada 19.maijā]

⁹⁷ Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA:California. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots 2013.gada 17.maijā]

⁹⁸ California Against Waste. California's Bottle & Can Recycling Law – The Bottle Bill. Pieejams: www.cawrecycles.org [aplūkots 2013.gada 23.maijā]

⁹⁹ Brown Edmund G. Notice of the Department of Resources Recycling and Recovery. Pieejams: www.calrecycling.ca.gov.lv [aplūkots:2013.gada 19.maijā]

ka patērētājiem normatīvie akti neuzliek pienākumu nodot izlietoto iepakojumu, kuram piemērota depozīta maksa. Kalifornijā ir prasība, ka visu lielveikalu teritorijā ir jābūt ierīkotam iepakojumu pārstrādes centram (*recycling center*). Ja veikalu tuvumā nav ierīkots iepakojuma pārstrādes centrs, tiem ir jānodrošina izlietotā iepakojuma pieņemšana un īslaicīga glabāšana speciāli izveidotās telpās. Iepakojumu pārstrādes centrs veikalu teritorijā saņem iepakojuma pārstrādes piemaksu, kas ir atlīdzība par iepakojuma pārstrādi. Domājams, Latvija varētu saskarties ar problēmām, ka mazumtirgotāji nebūs spējīgi nodrošināt brīvas telpas izlietotā iepakojuma glabāšanai. Ja tirgotāji Latvijā nebūtu spējīgi nodrošināt izlietotā iepakojuma īslaicīgu glabāšanu, tiem būtu jāvienojas ar depozīta sistēmas operatoru par iespējam patērētājiem nodot izlietoto iepakojumu citā tuvākajā iepakojuma nodošanas punktā. Tādā gadījumā Latvijas tirgotājiem, kuri neizpildītu iepakojuma glabāšanas prasības, iespējams, būtu jāslēdz līgums ar tuvāko iepakojuma nodošanas punktu.

Saskaņā ar Kalifornijas Dzērienu iepakojuma un atkritumu pārstrādes likuma 14528.pantu katram iepakojumam piešķir unikālu 11 skaitļu kodu, kas satur informāciju par iepakojuma zīmolu, izmēru, veidu.¹⁰⁰ Arī Latvijā ir plānots katram dzērienu iepakojumam, kuram tiks piemērota depozīta sistēma, piešķirt unikālu kodu, lai izvairītos, ka izlietoto iepakojumu nodod vairākas reizes. Secināms, unikālajam kodam Latvijā būtu arī informējoša funkcija, lai nesajauktu Latvijas depozīta sistēmā ietilpstošu izlietoto iepakojumu, piemēram, ar Igaunijas depozīta sistēmai piederošu izlietoto iepakojumu.

Konektikutas štatā iepakojuma depozīta tiesisko regulējumu nosaka Dzērienu iepakojuma depozīta un izpirkšanas likums (*Beverage Container Deposit and Redemption Law*).¹⁰¹ Iepakojuma depozīta sistēma Konektikutā tika ieviesta 1980.gadā. 2009.gadā Dzērienu iepakojuma depozīta un atpirkšanas likumā tika veikti būtiski grozījumi, kas noteica, ka ražotājiem jāziņo par depozīta sistēmas ieņēmumiem un jāatmaksā Konektikutas štatam patērētāju nepieprasītā depozīta maksa. Kalifornijā, Havajās, Masačūsetsā, Mičiganā un Menā arī pastāv šāds regulējums, ka daļa vai visa nepieprasītā depozīta maksa ir štata īpašums.¹⁰² Secināms, ka pārējos štatos, kuros darbojas iepakojuma depozīta sistēma, patērētāju nepieprasītā depozīta maksa paredzēta ražotāju papildus izdevumu segšanai. 2015.gadā, kad Latvijā ieviesīs

¹⁰⁰ Beverage Container Recycling & Litter Reduction Act. Pieejams: www.calrecycle.ca.gov/lv [aplūkots:2013.gada 23.maijā]

¹⁰¹ Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA: Connecticut. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots:2013.gada 20.maijā]

¹⁰² Vaughn J. Waste Management: A Reference Handbook. Santa Barbara, California: ABC – CLIO, 2009, 50 lpp.

dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu, tiesību aktos būtu nepieciešams noteikt, ka patērētāju nepieprasītā depozīta summa tiktu ieskaitīta Latvijas depozīta sistēmas operatora kontā, lai tas varētu segt sistēmas administrēšanas izmaksas, kā arī uzlabot depozīta sistēmas darbību.

Mičiganas štatā iepakojuma depozīta sistēmas tiesisko regulējumu nosaka 1976.gada Mičiganas dzērienu iepakojuma likums (*Michigan Beverage Container Act*).¹⁰³ Iepriekšminētā likuma mērķis ir samazināt atkritumus ceļmalās, padarīt sakoptāku un tīrāku apkārtējo vidi, saglabāt enerģiju un dabiskos resursus. Patērētāju nepieprasīto depozīta maksu pārvalda Mičiganas Valsts kase (*Michigan Department of Treasury*).¹⁰⁴ 75 % no nepieprasītās iepakojuma depozīta maksas tiek ieskaitīta Sakopšanas un atjaunošanas tresta fondā (*The Cleanup and Redevelopment Fund*), bet 25 % no nepieprasītās iepakojuma depozīta maksas atmaksā mazumtirgotājiem. Sakopšanas un atjaunošanas tresta fonda līdzekļus izmanto, lai sakoptu un attīrītu Mičiganas apkārtējo vidi no atkritumiem un piesārņojuma. Autore uzskata, ka arī Latvijā daļu no nepieprasītās depozīta maksas depozīta sistēmas operators varētu ieguldīt apkārtējās vides sakopšanā un atjaunošanā, piemēram, atjaunojot mežu vai zivju resursus Latvijas ūdenstilpnēs. Būtiski sabiedrībai ir apzināties, ka cilvēkam nav dotas tiesības iznīcināt un piesārņot ar izlietoto iepakojumu un citiem atkritumiem dabas vērtības un ainavas. Protams, nenoliedzami sabiedrībai un valstij ir ekonomiski jāattīstās, tomēr ir jāievēro ekonomikas un vides faktoru mijiedarbība.

Mičiganā dzērienu iepakojums ir marķēts ar svītrkodu. Dzērienu iepakojumam ir jābūt nesabojātam, lai iepakojuma depozīta automāts varētu skenēt svītrkodu, pārliecinoties, ka produkts ir iegādāts Mičiganas štatā. Nododot dzēriena iepakojumu Mičiganas iepakojuma depozīta sistēmas automātos, kurš ievests no cita štata un kuram nav tikusi piemērota Mičiganas depozīta maksa, personai tiek piemērots sods. Saskaņā ar Mičiganas dzērienu iepakojuma likuma 445.574a panta otrās daļas a) punktu, ja persona iepakojuma depozīta automāta nodod no 25 – 100 izlietoto dzērienu iepakojumu, kuriem nav piemērota Mičiganas depozīta maksa, personai var tikt piemērota soda nauda aptuveni EUR 78,00 apmērā.¹⁰⁵ Pamatojoties uz iepriekšminētā likuma 445.574a panta otrās daļas c) punktu ja persona iepakojuma depozīta automāta nodod no 100 – 10 000 dzērienu izlietoto iepakojuma un dara to atkārtoti, tad personai var tikt piemērota

¹⁰³ Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA:Michigan. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots:2013.gada 21.maijs]

¹⁰⁴ Granholm Jennifer M. Michigan Bottle Deposit Law Frequently Asked Questions. Pieejams: www.michigan.gov.lv [aplūkots:2013.gada 21.maijā]

¹⁰⁵ Latvijas Banka.Latvijas Bankas noteiktais ASV dolāra kurss ir 1.38550 (USD 100.00 = EUR 72.18) Pieejams: www.bank.lv [aplūkots 2014.gada 17.aprīlī]

brīvības atņemšana līdz 1 gadam un/vai soda nauda līdz EUR 1443,52.¹⁰⁶ Arī Latvijā pēc iepakojuma depozīta sistēmas īstenošanas 2015.gada 1.janvāra, tiesībaizsardzības iestādēm, iespējams, būs pastiprināti jāuzmana depozīta sistēmas automāti, kuros būs iespējams nodot izlietoto iepakojumu, lai novērstu depozīta sistēmas automātu prettiesiskas bojāšanas gadījumus.

Vermontas štatā dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas tiesisko regulējumu nosaka 1973.gada Vermontas Dzērienu iepakojuma likums (*Beverage Container Law*).¹⁰⁷ Vermontā dzērienu iepakojuma depozīta sistēma ir piemērojama alkoholisko dzērienu iepakojumiem, alus un iesala dzērienu iepakojumiem un citiem bezalkoholiskiem gāzētajiem dzērieniem.¹⁰⁸ Iepakojuma depozīta sistēma nav attiecināma uz vīna un sidra iepakojumiem, kā arī uz dzeramā ūdens, piena, sulu vai citiem negāzētu dzērienu iepakojumiem. Tirgotāji Vermontā patur nepieprasītās depozīta maksas, lai kompensētu iepakojuma depozīta sistēmas izdevumus. Vermontas iepakojuma pārstrādes institūts uzskata, ka būtu lietderīgi daļu no nepieprasītās depozīta maksas novirzīt atkritumu kontroles un citiem ar apkārtējo vidi saistītiem mērķiem.¹⁰⁹ Patērētājiem Vermontā ir iespēja brīvprātīgi ziedot dzērienu izlietoto iepakojumu labdarības fondiem, piemēram, skautu organizācijām, epilepsija fondiem, dzīvnieku aizsardzības fondiem vai citām organizācijām. Domājams, ka arī Latvijā no 2015.gada iepakojuma depozīta sistēma veicinātu ne tikai apkārtējās vides uzlabošanas, bet šajā sistēmā varētu iesaistīt arī labdarības organizācijas, skolas, slimnīcas un labdarības fondus, bērnu namus, aprūpes centrus u.c. Piemēram, nododot izlietoto dzērienu iepakojumu labdarības fondiem, tie varētu paturēt depozīta maksu un iegūtos līdzekļus izmantot labdarībai. Spēkā esošais Vermontas dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas tiesiskais regulējums nosaka, ka dzērienu iepakojumi tiek šķiroti pēc zīmola, taču ieinteresētās puses vēlas izstrādāt programmu, kurā iepakojums tiks šķirots pēc iepakojuma materiāla tipa un izmēra, tādējādi atvieglot šķirošanas procesu. Šķirošanas prakse pēc materiāla tipa un izmēra pastāv Oregonas, Havaju štatos, kā arī Kanādā un daudzviet Eiropā. Vermontas depozīta sistēmā ir plānots iekļaut visus negāzētos dzērienu iepakojumus, lai novērstu atkritumu rašanos un palielinātu izlietotā iepakojuma pārstrādes apjomus. Lai patērētājiem būtu ērtāk nodot

¹⁰⁶ Latvijas Banka.Latvijas Bankas noteiktais ASV dolāra kurss ir 1.38550 (USD 2000.00 = EUR 1443.52) Pieejams: www.bank.lv [aplūkots 2014.gada 17.aprīlī]

¹⁰⁷ Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA:Vermont. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots:2013.gada 22.maijā]

¹⁰⁸ Stacy C. Solid Waste Management.Vermont's Beverage Container and Redemption Law. Pieejams: www.anr.state.vt.us [aplūkots 2013.gada 24.maijā]

¹⁰⁹ Container Recycling Institute & Vermont Public Research Interest Group. A Clean and Green Vermont. A Special Report on the Environmental and Economic Benefits of Vermont's Bottle Bill. Pieejams: www.gpi.org [aplūkots 2013.gada 22.maijā]

izlietoto iepakojumu, Vermontā plānots ieviest „Easy Drop” sistēmu (latviešu val. – „ērtās nodošanas sistēma”), kur patērētājam tiek izsniegta elektroniska karte un kodēta soma. Patērētājs ievieto izlietoto iepakojumu kodētājā somā un nodod to tuvākajā nodošanas punktā. Izlietotais iepakojums 48 stundu laikā tiek apstrādāts un patērētājs savā izveidotajā elektroniskajā kontā saņem depoziņa maksu par nodoto izlietoto iepakojumu. Varētu secināt, ka „Easy Drop” sistēmas ieviešana Latvijai varētu būt ekonomiski sarežģīti īstenojama, jo tā prasītu papildu līdzekļus elektroniskās sistēmas izveidei un tās pielāgošanai depoziņa sistēmai. Tomēr Latvijai, 2015.gadā īstenojot dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmu, jāvērs uzmanību, lai tiktu izveidoti pietiekami daudz izlietotā iepakojuma pieņemšanas punkti, tādējādi neveidotos rindas pie depoziņa sistēmas automātiem, kas apgrūtinātu izlietotā iepakojuma nodošanu.

*Havaju štatā (State of Hawaii) iepakojuma depoziņa sistēmas tiesisko regulējumu nosaka Depoziņa dzērienu iepakojuma programmu (Deposit Beverage Container Program), ko pieņēma 2002.gadā, taču tā stājās spēkā 2005.gadā.*¹¹⁰ Analizējot dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmas vēsturisko attīstību ASV štos, secināms, ka visaktīvāk depoziņa sistēmas štos tika ieviestas no 1970.gada līdz 1980.gadam. Havajas bija pirmais štats, kas dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmu ieviesa pēc 2002.gada.¹¹¹ Dzērienu ražotājiem un izplatītājiem ir jāiemaksā depoziņa maksa un depoziņa nodeva Depoziņa dzērienu iepakojuma depoziņa speciālajā fondā (*Deposit Beverage Container Deposit Special Fund*), kad tie pārdod, ziedo vai izplata dzērienus depoziņa iepakojumā.¹¹² Havaju štatā nepieprasītā depoziņa maksa ir štata īpašums, to izmanto depoziņa sistēmas administratīvo izmaksu segšanai.¹¹³

*Masačūsetsas štatā dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmas tiesisko regulējumu nosaka 1983.gada 1.janvāra Dzērienu iepakojuma reģenerācijas likums (Beverage Container Recovery Law).*¹¹⁴ 2013.gada 22.maijā Masačūsetsas štata Senāts pieņēma grozījumus Dzērienu iepakojuma reģenerācijas likumā. Grozījumi nosaka, ka dzērienu iepakojuma depoziņa sistēma tiek piemērota ne tikai alus, iesala, gāzēto dzērienu iepakojumiem, bet arī dzeramā ūdens un

¹¹⁰ Campaign for Recycling. Hawaii Bottle Bill Law. Pieejams: www.campaignforrecycling.org [aplūkots 2013.gada 25.maijā]

¹¹¹ Hawaii Deposit Beverage Container Program. Pieejams: www.capitol.hawaii.gov [aplūkots 2013.gada 20.maijā]

¹¹² The Auditor State of Hawaii. State of Hawaii Deposit Beverage Container Deposit Special Fund. Financial and Program Audit. Pieejams: www.state.hi.us [aplūkots 2013.gada 21.maijā]

¹¹³ Container Recycling Institute. The Fate of Unclaimed or „Abandoned” Deposits. Pieejama: www.bottlebill.org [aplūkots 2013.gada 20.maijā]

¹¹⁴ Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA:Massachusetts. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots 2013.gada 21.maijā]

enerģijas dzērienu iepakojumiem.¹¹⁵ Masačūsetsas vides aktīvisti ir izteikuši viedokli, ka dzērienu iepakojuma depoziņa sistēma ir efektīvākais veids, lai palielinātu izlietoto iepakojumu pārstrādes apjomus, taču depoziņa sistēmas oponenti uzskata, ka iepakojuma depoziņa sistēmas modelis ir novecojis un uzliek apgrūtinājumus mazumtirgotājiem, kā arī paaugstina dzērienu cenas. Pamatojoties uz 2012.gada ziņojumu par dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmas ietekmi uz nodarbinātību, secināms, ka pārstrādes rūpniecība (t.sk. dzērienu iepakojuma depoziņa sistēma) ir efektīvāka jaunu darba vietu radīšanā, nekā iepakojuma ražošanas rūpniecība, atkritumu apglabāšanas nozare vai dalītā atkritumu šķirošana.¹¹⁶

Stājoties spēkā grozījumiem Dzērienu iepakojuma reģenerācija likumā, Masačūsetsas iepakojuma pieņemšanas punkti, pārstrādes akciju sabiedrības un pašvaldības plāno radīt apmēram 1500 jaunas darba vietas, kas ekonomiskās krīzes apstākļos ir būtisks sasniegums. Iespējams uzskatīt, ka arī Latvijā, īstenojot iepakojuma depoziņa sistēmu 2015.gadā, tiks izveidotas jaunas darba vietas, piemēram, iepakojuma nodošanas punkti. Ja Latvijā izlietoto iepakojumu pieņemtu tikai manuāli, nevis ar iepakojuma depoziņa automātiem, jaunu darba vietu skaits vēl ievērojamāk palielinātos līdzīgi kā tas ir Horvātijā.

Menas štata dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmas tiesisko regulējumu nosaka Menas otrreiz pārstrādājamā dzērienu iepakojuma likums (*Maine Returnable Beverage Container Law*). Saskaņā ar iepriekšminētā likuma 1862.panta pirmo daļu iepakojuma depoziņa sistēma tiek piemērota visiem dzērieniem, izņemot piena un neapstrādāta sidra produktiem.¹¹⁷ 1978.gadā, kad stājās spēkā dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmas tiesiskais regulējums, depoziņa sistēmā tika iekļauti vien alus un gāzētie dzērieni.¹¹⁸ Depoziņa maksa, kas pievienota dzēriena cenai, ir motivācija patērētājiem nodot izlietoto iepakojumu. Secināms, ka depoziņa maksas otrs apzīmējums varētu būt „iepakojuma lietošanas nodeva”, jo patērētājam, nododot izlietoto iepakojumu, depoziņa maksa tiek atmaksāta. Ieviešot iepakojuma depoziņa sistēmu, Menas štats, tāpat kā citi ASV štati, saskārās ar vairākām depoziņa sistēmas ieviešanas problēmām, piemēram, tirgotājiem bija jāizbrīvē telpas patērētāju nodotajam iepakojumam, izlietotā iepakojuma glabātuvēs bija nehigiēniski apstākļi un patērētāji saskārās ar dzērienu cenu kāpumu. Tomēr

¹¹⁵ Metzger A., Norton M. Mass.Senate Again Vites For Bottle Bill Expansion. Pieejams: www.wbur.org [aplūkots 2013.gada 21.maijā]

¹¹⁶ Massachusetts Sierra Club and MASSPIRG. The Impact of the Bottle Bill Update on Jobs in the Economy. An Analysis of Employment in the Recycling Sector. Pieejams: www.massbottlebill.org [aplūkots 2013.gada 25.maijā]

¹¹⁷ Maine Returnable Beverage Container Law. Pieejams: www.mainelegislature.org [aplūkots 2013.gada 14.maijā]

¹¹⁸ Criner George K., Jacobs Steven L., Peavey Stephanie R. An Economic and Waste Management Analysis of Maine's Bottle Deposit Legislation. Maine: Maine Agricultural Experiment Station, 1991, 5.lpp.

iepakojuma depozīta sistēmai ir būtiska ietekme uz iepakošanas otrreizēju pārstrādi un atkritumu mazināšanos apkārtējā vidē. Sabiedrības ieguvums, ieviešot iepakošanas depozīta sistēmu, ir nozīmīgāks, nekā depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskās problēmas.

Menas štatā patērētājam ir aizliegts nodot izlietoto dzērienu iepakošanu, kas nav piederīgs Menas štatam.¹¹⁹ Tomēr aizliegums nodot izlietoto dzērienu iepakošanu, kas nav piederīgs attiecīgajam štatam, cilvēkus neattur no likumpārkāpumu izdarīšanas. 2011.gada 28.oktobrī Jorkas apgabala augstākā tiesa (*York County Superior Court*) atzina Tomasu Vudardu (*Thomas Woodard*), izlietotā iepakošanas pieņemšanas punkta īpašnieku, vainīgu zādzībā, kas saistīta ar krāpšanu, lai iegūtu vairāk kā EUR 7217,61¹²⁰ iepakošanas depozīta maksu.¹²¹ Tomas Vudards laikā no 2008.gada līdz 2011.gadam pārvaldīja iepakošanas pieņemšanas centru. T.Vudards ieveda izlietos dzērienu iepakošanas no Ņūhempšīras (*New Hampshire*), kur nepastāv dzērienu iepakošanas depozīta sistēma un no Masačūsetsas, kur pastāv iepakošanas depozīta sistēma, taču sistēmā netiek iekļauti dzeramā ūdens, sulu, ledus tējas un sporta dzērieni. T.Vudardam tiesa piemēroja 21 mēneša ieslodzījumu ar pārbaudes laiku uz 2 gadiem. Secināms, arī Latvijā, iespējams, varētu būt krāpšanas gadījumi ar izlietotajiem dzērienu iepakošanas, tāpēc ir jāanalizē citu valstu pieredze, lai izvairītos no iespējamajām problēmsituācijām.

Analizējot dzērienu iepakošanas depozīta sistēmas ASV štatos, autore secina, ka iepakošanas depozīta sistēma ir efektīvāka par dalītās atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, jo kā pierāda liecina prakse, depozīta sistēma ievērojami spēj samazināt izlietotā iepakošanas nonāksanu apkārtējā vidē. Latvijas tiesību aktus depozīta sistēmas jomā būtu jāizstrādā tā, lai izveidotā dzērienu iepakošanas depozīta sistēma ir ērta gan patērētājiem, gan ražotājiem un tirgotājiem. Normatīvajos aktos arīrdzan ir jānosaka, kādiem mērķiem tiks izmantota patērētāju nepieprasītā depozīta maksa, lai sistēma turpinātu attīstīties un lai ražotājiem un tirgotājiem nerastos zaudējumi no depozīta sistēmas ieviešanas.

¹¹⁹ Maine Returnable Beverage Container Law. Pieejams: www.mainelegislature.org [aplūkots 2013.gada 19.maijā]

¹²⁰ Latvijas Banka.Latvijas Bankas noteiktais ASV dolāra kurss ir 1.38550 (USD 10.000 = LVL 5470.00 Pieejams: www.bank.lv [aplūkots 2014.gada 17.aprīlī]

¹²¹ York County Superior Court 2011.gada 28.oktobra spriedums lietā: State of Maine v Thomas P. Woodard. Pieejams: www.courts.state.me.us/maine_courts [aplūkots 2013.gada 25.maijā]

4. IEPAKOJUMA DEPOZĪTA SISTĒMAS IEVIEŠANAS TIESISKĀS AKTUĀLĀS PROBLĒMAS LATVIJAS REPUBLIKĀ

Analizējot Eiropas valstu un Amerikas Savienoto Valstu pieredzi depozīta sistēmas ieviešanā un funkcionēšanā, iespējams secināt, ka tās ir saskārušās ar būtiskām depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskajām problēmām, piemēram, normatīvo aktu nepilnības attiecībā uz speciālo depozīta sistēmas marķējumu, brīvas preču aprites pārkāpumi, krāpšanas gadījumi ar izlietoto dzērienu iepakojumu, kas nav piederošs depozīta sistēmai u.c. Autore, pētot dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ārvalstīs un praktizējoties Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā, definējusi Latvijas Republikas būtiskākās depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskās aktuālas problēmas, kas analizētas šajā nodaļā.

Obligātās depozīta sistēmas darbības priekšnosacījums ir depozīta sistēmas operatora izveide vai izvēle. Depozīta sistēmas operators viens no būtiskākajiem depozīta sistēmas elementiem, kas nodrošina sistēmas funkcionēšanu un pārvaldīšanu. Operatora pienākumi ir loģistika (izvietojums, tehniskie risinājumi), informācijas uzskaitē un kontrole, depozīta sistēmas iesaistīto tirgotāju un ražotāju reģistrācija, līgumu slēgšana ar apakšuzņēmējiem, depozīta sistēmas norēķinu veikšana ar ražotājiem, pārstrādātājiem un tirgotājiem.¹²² Tā kā Latvijā obligātās depozīta sistēmas tiesiskas regulējums vēl nav stājies spēkā, šobrīd aktīvi tiek diskutēts par depozīta sistēmas operatora izveidi. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija sākotnēji piedāvāja veidot vienu nacionālā līmeņa operatoru, kas būtu valsts iestāde, dzērienu ražotāju un tirgotāju kapitālsabiedrība vai valsts organizētā konkursa kārtībā izvēlēts komersants. Likumprojekts Nr.956/Lp11 „Grozījumiem Iepakojuma likumā” plāno papildināt Iepakojuma likumu 1.pantu ar 1⁵) punktu par depozīta sistēmas operatoru – komersantu. Depozīta sistēmas operators, komersants, nodrošinātu depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam, iepakojuma apsaimniekošanu, taču depozīta sistēmas operators, nebūtu tiesīgs saņemt peļņu no tā darbībā ieguldītā kapitāla. Secināms, ka Latvijā šobrīd nepastāv komersanta institūts, kura nolūks nebūtu peļņas gūšana. Komerclikums vispārīgie noteikumi nosaka, ka komerclikums ir atklāta saimnieciska darbība, kuru savā vārdā peļņas nolūkā veic komersants.¹²³ Peļņa ir uzskatāma par

¹²² Ministru kabinets. Konceptijas projekts pa depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam. Pieejams: www.mk.gov.lv [aplūkots 2013.gada 10.maijs]

¹²³ Komerclikums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.4.maijs, nr. 158/160.

komercdarbības galveno mērķi, kā arī komerciesību doktrīna neatzīst bezatlīdzības darījumus.¹²⁴ Analizējot depozieta sistēmas operatorus Zviedrijā, Igaunijā, Vācijā, Somijā, Dānijā un citās valstīs, secināms, ka visi operatori ir komersanti. Autore secina, ka Horvātijā atšķiras no pārējām Eiropas valstīm, kurās ir iepakojuma depozieta sistēma, jo tās normatīvajos aktos ir noteikts, ka operators ir valsts iestāde. Šobrīd likumprojekts Nr. 956/Lp11 „Grozījumi Iepakojuma likumā” ir nodots Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai un Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijai izvērtēšanai.¹²⁵ Arī Lietuvas Vides ministrija šobrīd izstrādā grozījumus Iepakojuma un iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas likumā.¹²⁶ Secināms, ka Latvijas un Lietuvas iepakojuma depozieta sistēmas ieviešana ir līdzīgās stadijās. Lietuvas Iepakojuma un iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas likumprojekta 8.pantā iepakojuma depozieta sistēmas operators, tāpat kā citās Eiropas valstīs, operators ir bezpeļņas publiskā juridiskā persona (no lietuviešu valodas – *pelno nesiekiantis viešasis juridinis asmuo*).¹²⁷ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai vērtējot depozieta sistēmas operatora juridiskās formas, tika apsvērta arī biedrības izveide. Tika secināts, ka piedāvājums veidot biedrību – depozieta sistēmas operatoru – nenodrošinātu biedrībai iespēju saņemt publisko, tai skaitā Eiropas Savienības finanšu atbalstu.¹²⁸ Biedrībai būtu arī sarežģītāk saņemt aizņemto kapitālu saimnieciskai darbībai, it īpaši, depozieta sistēmas darbības nodrošināšanai.¹²⁹ Iespējams, Latvijas depozieta sistēmas operatoram būtu jāparedz īpašs komersanta statuss, vai būtu jāveic grozījumi Komerctiesību likumā, taču autore detalizēti šos aspektus maģistra darbā neanalizē.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija pārrunās ar depozieta sistēmā iesaistītajām pusēm ir nonākusi pie secinājuma, ka Latvijas depozieta sistēmas operatoru varētu veidot SIA „Alus un Dzērienu iepakojuma savienība”, Biedrība „Latvijas Alus darītāju asociācija” Biedrība „Latvijas Bezalkoholisko dzērienu ražotāju asociācija” katra ar 25% pamatkapitāla daļu un Biedrības „Latvijas Pārtikas tirgotāju asociācija”, „Latvijas Tirgotāju

¹²⁴ A.Strupišs. Komerclikuma komentāri. A daļa Komercedarbības vispārīgie noteikumi, 22.lpp (Izdevējs: A.Strupiša juridiskais birojs” SIA)

¹²⁵ LR Saeima. Atzinums par likumprojektu „Grozījumi Iepakojuma likumā” (Nr. 956/Lp11). Pieejams: www.titania.saeima.lv [aplūkots 2014.gada 14.marts]

¹²⁶ Ministry of Environment of the Republic of Lithuania. Ministry: deposit scheme can be extended to plastic and metal packaging from 2015. Pieejams: www.am.lt [aplūkots 2014.gada 14.marts]

¹²⁷ Lietuvos Respublikos Pakuočiu ir Pakuočiu atlieku tvarkymo istatymo. Pieejams: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā [aplūkots 2014.gada 14.marts]

¹²⁸ Saeima. Likumprojekta Nr. 956/Lp11 „Grozījumi Iepakojuma likumā” anotācija. Pieejams: titania.saeima.lv [aplūkots 2014.gada 12.marts]

¹²⁹ Turpat.

asociācija” ar 12,5% pamatkapitāla daļu.¹³⁰ Būtiski ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai vienoties par operatorā ietilpstošajiem dalībniekiem, lai tas neaizkavētu depozīta sistēmas ieviešanu Latvijā. Arī Igaunijā depozīta sistēmas operatoru veido vairāku asociāciju pārstāvji, piemēram, Igaunijas Alus ražotāju asociācija, Bezalkoholisko dzērienu ražotāju asociācija, Bezalkoholisko dzērienu un alus importētāju asociācija un Igaunijas Tirgotāju asociācija. Secināms, ka depozīta sistēmas ieviešanu kavē ne tikai depozīta sistēmas operatora statuss, bet, iespējams, arī atkritumu apsaimniekotāji.¹³¹ Secināms, ieviešot depozīta sistēmu, atkritumu apsaimniekotāji varētu zaudēt vērtīgu materiālu tālākai pārdošanai. Tomēr svarīgi piebilst, ka atkritumu apsaimniekošanas sistēmām nevajadzētu konkurēt, bet gan papildināt vienai otru, tādējādi samazinot izlieto atkritumu nonākšanu vidē.

Iepakojuma depozīta sistēmas peļņas reinvestēšana arīdzan ir būtiska depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskā aktuālā problēma. Jāpiebilst, ka autore šajā nodaļā detalizēti neanalizēs sistēmas uzturēšanas finansējuma apmēru, ieskaitot pakalpojuma maksas un citas uzturēšanas izmaksas, bet gan operatora iegūtās peļņas reinvestēšanu atpakaļ sistēmā, nevis novirzot to citiem mērķiem. Likumprojektā „Grozījumi Iepakojuma likumā” ir paredzēts visu iegūto peļņu reinvestēt iepakojuma apsaimniekošanas sistēmā, taču Tieslietu ministrija ir izteikusi iebildumus pret šo iecerī.¹³² Kā tika iepriekš minēts, peļņas reinvestēšana iepakojuma depozīta sistēmā, nevis sadale operatora dalībnieku starpā, iespējams, ir pretēja komercietību principiem. Analizējot depozīta sistēmas Eiropā un ASV, secināms, ka depozīta sistēmas operatoram ir gan izmaksas, gan izdevumi no sistēmas uzturēšanas. Piemēram, operatora izmaksas ir atlīdzības, kuras maksā tirgotājiem un kuru apmērs tiek noteikts vienojoties industrijas pārstāvjiem, tomēr operatoram ir arī ienākumi no pārdotā iepakojuma. Atņemot no pilnajām izmaksām iepriekšminētos ienākumus, tiek iegūtas iepakojuma savākšanas neto izmaksas.¹³³ Operatora ienākumi ir arī depozīta maksājumi, ko patērētājs ir samaksājis iegādājoties dzērienu, taču nav saņēmis atpakaļ (nepieprasītā depozīta maksa). Attiecībā uz operatora peļņas reinvestēšanu būtu jāizvērtē, vai pastāv komersanta īpašuma tiesību ierobežojums. Satversmes 105.pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu.¹³⁴ Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm, kā arī īpašuma

¹³⁰ Konceptija par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam: Ministru kabineta 2013.gada 17.maija rīkojums Nr.195. Latvijas Vēstnesis, 2013. 20.maijs, nr. 95.

¹³¹ Peipiņa M. Depozīta sistēmas seriāls. Pieejams: www.politika.lv [aplūkots 2014.gada 10.marts]

¹³² Depozīta sistēmas operatoram peļņa būt jāinvestē iepakojuma apsaimniekošanas sistēmā. Pieejams: www.varam.gov.lv [aplūkots 2014.gada 14.marts]

¹³³ Pricewaterhouse Coopers. Iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanas aspektu analīze un priekšnosacījumu izstrāde stikla pudelēm, PET pudelēm un skārdenēm. Pieejams: www.lvaf.lv [aplūkots 2014.gada 5.janvāris]

¹³⁴ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.1.jūlijs, nr. 43.

tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ar „tiesībām uz īpašumu” saprotams visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas, tostarp arī dažādi prasījumi, kuru izpildi varētu pieprasīt.¹³⁵ Secinot, arī operatora peļņa ir operatora īpašums, ko ar likumprojektu „Grozījumi Iepakojuma likuma” plānots reinvestēt iepakojuma apsaimniekošanas sistēmā. Būtiski ir noskaidrot, vai šāds operatora – komersanta īpašuma tiesību ierobežojums ir attaisnojams. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija ir norādījusi, ka operatora peļņas reinvestēšanas pienākums, kas varētu tikt klasificēts kā pamattiesību ierobežojums, tiks noteikts ar likumu un tam ir legītīms mērķis – nodrošināt visas sabiedrības tiesību un interešu aizsardzību vides aizsardzības jomā.¹³⁶ Tiesību norma par operatora pienākumu reinvestēt iegūto peļņu, nodrošinātu depozīta sistēmas efektīgu funkcionēšanu, sistēmas procesu attīstību, stabilitāti, kā arī tā atbilstu samērīguma principam. Analizējot, iepakojuma depozīta sistēmas Kalifornijas, Havaju, Masačūsetsas, Mičiganas un Menas štatos, autore secina, ka daļa vai visa nepieprasītā depozīta maksa ir štata īpašums.¹³⁷ Secināms, ka pārējos štatos, kuros darbojas iepakojuma depozīta sistēma, patērētāju nepieprasītā depozīta maksa nodrošina ražotāju papildus izdevumu segšanu. Proti, operatora iegūta peļņa tiek reinvestēta depozīta sistēmas attīstībā, nevis izmantota citiem mērķiem. Varētu secināt, ka Latvijas tiesību aktos būtu nepieciešams noteikt, ka nepieprasītā depozīta maksa ir izmantojama tikai konkrētiem mērķiem, piemēram, depozīta sistēmas darbības izdevumiem, sistēmas attīstībai un, iespējams, vides labiekārtošanai un uzlabošanai.

Tāpat kā Latvijā, arī Īrijas Republikā plāno ieviest iepakojuma depozīta sistēmu. Izvērtējot, iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanu Īrijā, ir secināts, ka sistēmas ieviešana ir dārga, bet ilgtermiņā tā atmaksājas.¹³⁸ Nosakot normatīvajos aktos peļņas reinvestēšanas pienākumu, iespējams, tiktu savākts arvien lielāks skaits izlietotā iepakojuma, ko pēc tam būtu iespējams nodot pārstrādei un saņemt ienākumus. Zviedrija ir piemērs, ka depozīta sistēmā iegūto peļņu ir iespējams ne tikai reinvestēt sistēmas administratīvajās izmaksās, bet arī veidojot informatīvas kampaņas, tādējādi veicinot iepakojuma savākšanu un otrreizēju pārstrādi. Piemēram, Zviedrijā

¹³⁵ Saeima. Likumprojekta Nr. 956/Lp11 „Grozījumi Iepakojuma likumā” anotācija. Pieejams: titania.saeima.lv [aplūkots 2014.gada 12.marts]

¹³⁶ Saeima. Likumprojekta Nr. 956/Lp11 „Grozījumi Iepakojuma likumā” anotācija. Pieejams: titania.saeima.lv [aplūkots 2014.gada 12.marts]

¹³⁷ Vaughn J. Waste Management: A Reference Handbook. Santa Barbara, California: ABC – CLIO, 2009, 50 lpp.

¹³⁸ Voice Ireland and Weisfeld S. Container deposit legislation in Ireland. A proposed deposit and refund scheme. Pieejams: www.voiceireland.org [aplūkots 2014.gada 12.marts]

tika komponētas iepakojuma depozīta sistēmai veltītas dziesmas, kā arī veidotas informatīvas reklāmas televīzijā.¹³⁹ Būtiski atzīt, ka patērētājs ir viens no svarīgākajiem sistēmas dalībniekiem, tāpēc informatīvas kampaņas par iepakojuma depozīta sistēmu, iepakojuma otrreizēju pārstrādi un citiem ar vides aizsardzību saistītiem jautājumiem būtu jāievieš arī mācību iestādēs, tādējādi veicinot uz vides aizsardzību balstītu izglītību.

Viena no iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskām problēma ārvalstīs ir iespējamie krāpšanas gadījumi ar izlietotā iepakojuma nodošanu. Salīdzinot Igaunijas depozīta sistēmas ieviešanu ar Latviju, secināms, ka sākotnēji Igaunijā katram depozīta sistēmā ietilpstošam dzērienu iepakojumam nebija piešķirts unikāls svītrkods kods, tāpēc tika nodots depozīta sistēmai nepiederošs iepakojums. Arī Masačūsetsas štats saskārās ar līdzīgu problēmu kā Igaunija, jo krāpšanas nolūkos Masačūsetsas depozīta sistēmā tika nodots izlietotais iepakojums, kas iegādāts Indianas un Ohio štatos, kuros nepastāv iepakojuma depozīta sistēma.¹⁴⁰ Vairākos ASV štatos, kuros ir ieviesta iepakojuma depozīta sistēma, ir noteikti sodi par krāpšanos ar izlietoto iepakojumu. Kalifornijas štatā personai pienākas sods, ja tā krāpšanas nolūkos mēģina nodot izlietoto iepakojumu, kas nav piederīgs Kalifornijas štata depozīta sistēmai.¹⁴¹ Ja Menas štatā persona ir nodevusi vairāk kā 48 izlietotu dzērienu iepakojumus, zinot, ka tie nepieder Menas depozīta sistēmai, persona var tikt sodīta. 2008.gadā Mičiganas dzērienu iepakojuma likumā tika veikti grozījumi, kas noteica, ka papildus apzīmējumam „MI 10¢” uz iepakojuma ir jābūt arī speciālam simbolam/markējumam, lai depozīta sistēmas automāti varētu atpazīt izlietoto iepakojumu. Grozījumi Mičiganas tiesību aktos tika pieņemti, jo sistēma katru gadu zaudēja aptuveni EUR 7 327 789,00, jo personas iegādājās izlietoto iepakojumu ar Mičiganas markējumu štatos, kuros nepastāvēja depozīta sistēma un izlietoto iepakojumu nodeva Mičiganā, saņemot par to depozīta maksu.¹⁴² Dzērienu iepakojuma likumā arī tika noteikts, ka markējumam ir jābūt unikālam, ko izmanto tikai Mičiganas štatā. Mičiganas dzērienu iepakojuma likums aizliedza tirgot dzērienus ar Mičiganas unikālo markējumu štatos, kuros nepastāv depozīta sistēma. Par iepriekšminētās normas pārkāpšanu varēja piemērot naudas sodu un/vai brīvības atņemšanu. 2011.gadā Amerikas dzērienu asociācija (*American Beverage Association*) iesniedza tiesā prasību, norādot, ka iepriekšminētās tiesību normas ir

¹³⁹ Amano M. PET Bottle System in Sweden and Japan. An Integrated Analysis from Life-Cycle Perspective. Pieejams: www.lumes.lu.se [aplūkots 2014.gada 11.marts]

¹⁴⁰ Niu B.J. Retail Bottle Pricing at the Border: Evidence of Fraudulent Redemptions and Use Tax Evasion. Pieejams: www-personal.umich.edu [aplūkots 2014.gada 11.marts]

¹⁴¹ Kristen L. Miller. Interstate Bottle Redemption Fraud. Pieejams: www.cga.ct.gov [aplūkots 2014.gada 11.marts]

¹⁴² Miller Schwartz H., Cohn LLP. Michigan's bottle return law held unconstitutional in part. Pieejams: www.lexology.com [aplūkots 2014.gada 10.aprīlis]

diskriminējošas un pretējas ASV Konstitūcijai. 2012.gada novembrī Sestā Apelācijas Apgabaltiesa (*Sixth Circuit Court of Appeals*) norādīja, ka Mičiganas tiesību akti rada eksteritoriālu efektu, kontrolējot tirdzniecību ārpus Mičiganas štata, kas ir pretēji ASV tiesiskajam regulējumam.¹⁴³ Salīdzinot ASV un Eiropas Savienības nostāju attiecībā uz dzērienu iepakojuma marķējumu, secināms, ka Eiropas Savienības tiesību akti neaizliedz dalībvalstīm lietot speciālo depozīta sistēmas marķējumu, kas izmantojams tikai uz dzērienu iepakojumiem, ko tirgo konkrētās dalībvalsts teritorijā. Ja Latvijā depozīta sistēmā katra iepakojuma vienība tiks marķēta ar speciālo depozīta sistēmas marķējumu, kas ir drošs pret iespējamajiem viltošanas mēģinājumiem, tad patērētājiem nepastāv iespēja depozīta sistēmas automātā nodot iepakojumu, kas nav piederošs sistēmai. Līdz ar to minimāls ir krāpšanas risks, ko varētu veikt patērētājs. Tā kā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss (turpmāk – LAPK) jau šobrīd nosaka juridiskām personām sodu par iepakojuma depozīta sistēmas speciālās norādes lietošanu iepakojumam, kurš nav reģistrēts kā depozīta sistēmai piederošs, autoresprāt, nav nepieciešams veikt grozījumus LAPK un citos normatīvajos aktos attiecībā uz iespējamajiem krāpšanas gadījumiem ar izlietoto dzērienu iepakojumiem.

Ieviešot obligāto iepakojuma depozīta sistēmu atkārtoti lietojamam un vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam, būtu jāievēro saprātīgs pārejas periods, lai tirdzniecības vietas varētu izveidot izlietotā iepakojuma pieņemšanas punktus, iegādāties iepakojuma depozīta sistēmas automātus, bet ražotāji varētu iepakojumu marķēt ar speciālo dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas marķējumu. Pāreja uz jauno izlietotā iepakojuma savākšanas sistēmu ir jānotiek bez pārtraukuma un neapdraudot uzņēmumu spēju piedalīties iepakojuma depozīta sistēmā. Pārejas periods ir svarīgs uzņēmējiem, jo neskaidrības par juridisko un faktisko situāciju var radīt tirgus nestabilitāti.¹⁴⁴ Secināms, ka pārejas periods ir nepieciešams ne tikai ražotājiem un izplatītājiem, bet arī patērētājiem, lai varētu izprast jauno iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu. Komisija paziņojumā 2009/C 107/01 ir norādījusi, ka lietderīgi ir piešķirt vismaz gadu ilgu pārejas periodu no vienas atkritumu apsaimniekošanas sistēmu uz citu.¹⁴⁵ Ieviešot iepakojuma depozīta sistēmu Latvijā, ir nepieciešams ieviest pietiekamu pārejas periodu, lai ražotāju un tirgotāju varētu pielāgoties dzērienu iepakojuma depozīta sistēmai Latvijā. Ministru kabineta rīkojumā Nr. 195

¹⁴³ United States Court Appeals for the Sixth Circuit 2012.gada 20.jūlija tiesas spriedums lietā *American Beverage Association v. Snyder* Nr.WL 5954834 Pieejams: www.ca6.uscourts.gov [aplūkots 2014.gada 11.marts]

¹⁴⁴ Komisijas Paziņojums – Dzērienu iepakojums, depozīta sistēmas un brīva preču aprīte (2009/C 107/01).Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis.09/05/2009 C107/1.Pieejams: www.eur-lex.europa.eu [aplūkots 2013.gada 13.maijs]

¹⁴⁵ European Commission. Information from European Union Institutions and Bodies. Communication from the Commission – Beverage packaging, deposit systems and free movement of goods (2009/C 107/01) Pieejams: www.eur-lex.eu [aplūkots 2014.gada 10.marts]

„Par koncepciju par depoziņa sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam” ir noteikts, ka obligāto depoziņa sistēma ieviesīs no 2015.gada 1.janvāra, tomēr, ņemot vērā, ka šobrīd Latvijā vēl nav stājušies spēkā grozījumi tiesību aktos, kas nosaka depoziņa sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojuma, pastāv iespēja, ka sistēma sāks darboties tikai no 2015.gada rudens.

Ieviešot iepakojuma depoziņa sistēmu, Latvijas normatīvajos aktos būtu nepieciešams noteikt precīzus depoziņa iepakojuma pieņemšanas vietu izveides kritērijus. Būtiski ir izveidot pieņemšanas punktus, kas būtu ērti gan patērētājiem, gan tirgotājiem. Svarīgi dzērienu tirdzniecības vietās informēt patērētāju par izlietotā iepakojuma pieņemšanas vietām. Iespējams, būtu lietderīgi vairāku tirdzniecības centru depoziņa iepakojuma nodošanas vietas apvienot, jo ne vienmēr tirdzniecības centriem ir pietiekoša vieta, kur novietot depoziņa automātus vai iekārtot izlietotā dzērienu iepakojuma pieņemšanas punktus. Piemēram, Lietuvas normatīvo aktu projekti iepakojuma depoziņa sistēmas jomā nosaka, ja tirdzniecības kopējā platībā nepārsniedz 200m², tad tirdzniecības vietas var brīvprātīgi izlemt, pieņemt vai nepieņemt izlietoto iepakojumu. Tāpat Lietuvas normatīvajos aktos plānots noteikt, ka depoziņa maksa var tikt atmaksāta patērētājam naudas vērtībā vai arī izdodot patērētājam čeku.

Plānots, ka Latvijas iepakojuma depoziņa sistēmā iepakojums tiks pieņemts izmantojot speciālus automātus, kā arī pieņemot to manuāli. Salīdzinot depoziņa sistēmas ieviešanas pieredzi ASV, secināms, ka Ņujorkas štatā depoziņa sistēmas ieviešanas tiesiskā problēma bija nepārdomātie noteikumi attiecībā uz izlietotā iepakojuma pieņemšanas punktu izveidi un izlietotā iepakojuma nodošanu. Ņujorkas štata mazumtirgotāji sākotnēji izlietotā iepakojuma glabātuves ierīkoja ārpus pārtikas veikaliem, taču netīrās pudeles pievilināja grauzējus un tarakānus. Tirgotāji, nevarēdami tikt galā ar netīrību veikalu tuvumā, pieņēma tikai tīru izlietotu iepakojumu. Ņujorkas štata pārtikas tirgotāju asociācijas (*The New York State Food Merchants Association*) pārstāvji atzina, ka spēkā esošais dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmas tiesiskais regulējums tirgotājus padarījis par atkritumu apsaimniekotājiem. Latvijas normatīvajos aktos būtu nepieciešams noteikt, ja izlietotā iepakojuma pieņemšanas punkts ir izveidots tirdzniecības vietā vai speciāli izveidotā iepakojuma pieņemšanas punktā, tam ir jāatbilst higiēnas prasībām. Līdzīgs tiesiskais regulējums ir spēkā esošais noteikumos attiecībā uz pieņemšanas punktiem iepakojumam, kuram nepiemēro depoziņa sistēmu. Tie nosaka, ja iepakojuma pieņemšanas punkts

izveidot tirdzniecības vietā, tam ir jāatbilst normatīvajiem aktiem par paškontroli pārtikas aprītē, higiēnu un būvniecību.¹⁴⁶

Izstrādājot Ministru kabineta noteikumus par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam būtu precīzi jānosaka, kāds izlietotais dzērienu iepakojums tiks pieņemts iepakojuma pieņemšanas vietās, proti, vai tas drīkst saturēt dzērienu pārpalikumus. Piemēram, Mičiganas štata dzērienu iepakojuma likuma 445.572 panta ceturtnās daļu izlietotā dzērienu iepakojuma uzpircējam no patērētāja ir jāpieņem tukšs, nododams, jebkāda veida un izmēra iepakojums.¹⁴⁷ Jēdziens „tukšs nododams/atkārtoti lietojams iepakojums” (angļu val.- *empty returnable container*) saskaņā ar Mičiganas dzērienu iepakojuma likuma 445.571 panta c) punktu ir iepakojums, kurš satur tikai dzēriena satura nogulsnes. Secināms, ka arī Latvijā, izstrādājot Ministru kabineta noteikumus par depozīta sistēmas piemērošanu gan vienreiz lietojamam, gan atkārtoti lietojamam dzērienu iepakojumam, būtu jādefinē, ka nododamais iepakojums drīkst saturēt tikai dzērienu nogulsnes, lai neveidotos situācija, ka patērētāji nodod izlietoto iepakojumu, kurā ir dzēriena paliekas/pārpalikumi. Tiesību normām depozīta sistēmas jomā būtu jābūt pārdomātām un ērtām patērētājiem. Plānots, ka depozīta sistēmas automāti pieņems vienreiz lietojamu un atkārtoti lietojamu dzērienu iepakojumu, kurš atbildīs noteiktām prasībām. Tomēr patērētājam jābūt tiesībām nodot vienreiz lietojamu iepakojumu arī saplacinātu/sapresētu. Autore uzskata, ka saplacinātu iepakojumu, iespējams, varētu pieņemt manuālā veidā, lai patērētājiem, nogādājot iepakojumu uz pieņemšanas vietām, nebūtu jāpārnēsā „tukšs gaiss”.

Koncepcijā par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam ir plānots noteikt, ka depozīta sistēmu Latvijā ieviesīs no 2015.gada 1.janvāra, taču sistēmas ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas un kavēšanās ar normatīvo aktu izstrādi un saskaņošanu rada situāciju, ka depozīta sistēma sāks darboties tikai 2015.gada rudenī. Dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanai un piemērošanai būtu nepieciešami grozījumi Iepakojumu likumā un Dabas resursu nodokļu likumā, tāpat nepieciešams izstrādāt jaunus Ministru kabineta noteikumus par depozīta sistēmas piemērošanu atkārtoti lietojamam un vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam. Ministru kabineta noteikumus par depozīta sistēmas piemērošanu atkārtoti lietojamam un vienreizlietojamam dzērienu iepakojumam ir plānots noteikt:

- depozīta iepakojuma veidus;
- noteikumus par depozīta sistēmas norēķinu kārtību ar depozīta sistēmas dalībniekiem;

¹⁴⁶ Kārtība, kādā tirdzniecības vietā vai speciāli izveidotā iepakojuma pieņemšanas punktā savāc iepakojumu, kuram nepiemēro depozīta sistēmu. MK noteikumi Nr.71. Latvijas Vēstnesis, 2012.26.janvāris, nr.15.

¹⁴⁷ Michigan Beverage Container Act. Pieejams: www.legislature.mi.gov.lv [aplūkots:2013.gada 21.maijā]

- noteikumus par depozīta maksu;
- depozīta sistēmas piemērošanas kārtību un nosacījumus depozīta iepakojuma pieņemšanai un depozīta iepakojuma atpakaļ pieņemšanas minimālo īpatsvaru;
- depozīta iepakojuma uzskaites, pārskatu sniegšanas un kontroles kārtību;
- depozīta iepakojuma speciālo norādi (marķējumu) un tās lietošanas nosacījumus;
- kārtību, kādā nosaka izdevumu kompensēšanas apmēru, ko depozīta sistēmas operators samaksā par depozīta iepakojuma savākšanu no patērētāja;
- depozīta maksas atspoguļošanas kārtību uzskaites dokumentos;
- kārtību, kādā pārdevējs, kas no gala patērētāja pārdod dzērienus depozīta iepakojumā, pieņem no patērētāja atpakaļ depozīta iepakojumu vai nodrošina iepakojuma pieņemšanu atpakaļ, slēdzot līgumu ar iepakojuma pieņēmēju par depozīta iepakojuma pieņemšanu iepakojuma pieņemšana punktā patērētājam sasniedzamā attālumā no tirdzniecības vietas, kā arī gadījumus, kad vairākas tirdzniecības vietas, kas atrodas tuvumā, var veidot vienu kopēju pieņemšanas vietu, savstarpēji vienojoties;
- informācijas apmaiņas kārtību starp depozīta sistēmas operatoru, iepakotāju un pārdevēju par tirgū laisto un patērētājiem realizēto precī vienreiz lietojamā un atkārtoti lietojamā iepakojumā, uz ko attiecas depozīta sistēmas nosacījumi;
- kritērijus depozīta sistēmas operatoram un principus tā pārvaldībai, kā arī kritērijus un kārtību, kādā izvēlas un maina depozīta sistēmas operatoru;
- kārtību kādā pārtrauga un vērtē depozīta sistēmas operatora darbu;
- kārtību, kādā Valsts vides dienests depozīta iepakojuma pieņēmējam izsniedz un anulē depozīta iepakojuma savākšanas un uzglabāšanas atļaujas, un atļaujās izvirzāmās prasības.¹⁴⁸

Koncepcijā par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam ir noteikts, ka depozīta sistēma būs obligāta visiem ražotājiem un tirgotājiem, tomēr vēl neizstrādātajos Ministru kabineta noteikumos par depozīta sistēmas piemērošanu atkārtoti lietojamam un vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam plānots noteikt izņēmuma gadījumu, kad pastāvēs izvēles iespēja nepiedalīties depozīta sistēmā. Proti, ja iepakotājs nepārsniegs normatīvajos aktos noteiktu depozīta iepakojuma apjomu kalendārajā gadā, tad tas varēs nepiedalīties depozīta

¹⁴⁸ Saeima. Likumprojekta Nr. 956/Lp11 „Grozījumi Iepakojuma likumā” anotācija. Pieejams: titania.saeima.lv [aplūkots 2014.gada 12.marts]

sistēmā. Šo tiesību normu varētu attiecināt, piemēram, uz mājražotājiem. Tomēr iepriekšminētā tiesību norma neaizliegtu mājražotājiem piedalīties sistēmā.

Attiecībā uz Iepakojuma likumu, kuru plānots papildināt ar terminiem depozīta iepakojums, depozīta sistēma, depozīta iepakojuma pieņemšanas vieta, depozīta sistēmas operators, depozīta iepakojuma pieņēmējs, autore piedāvā papildus iekļaut terminu „depozīta maksa”, kas ir viens no būtiskākajiem depozīta sistēmas elementiem un jēdzieniem. Autore piedāvā Iepakojuma likuma 1.pantu papildināt ar 1⁷⁾ punktu un izteikt to šādā redakcijā: „1⁷⁾ *depozīta maksa – naudas summa Ministru kabineta noteiktajā apmērā, ko patērētājs, pērkot precī depozīta iepakojumā, samaksā papildus preces cenai un ko pārdevējs vai depozīta iepakojuma pieņēmējs atmaksā patērētājam saņemot atpakaļ depozīta iepakojumu.*”. Likumprojektā Nr. 956/Lp11 „Grozījumi Iepakojuma likumā” 18.panta otrajā daļā ir ietverts jēdziens „maksa par depozīta iepakojumu”, šī panta septītās daļas 7.punktā lietots jēdziens „depozīta maksa”. Secināms, abi iepriekšminētie jēdzieni ir ar vienādu nozīmi, tāpēc autore piedāvā likumprojektā „Grozījumi Iepakojuma likumā” vienveidot terminu lietojumu un Iepakojuma likuma 18.panta otro daļu izteikt šādā redakcijā: „(2) Patērētājs, pērkot precī depozīta iepakojumā, samaksā noteiktu naudas summu – preces cenu, kam papildus pievienota *depozīta maksa* un kas tiek norādīta atsevišķi no preces cenas.” Jēdziens „depozīta maksa” būtu atbilstošāks Iepakojuma likuma grozījumos nekā jēdziens „maksa par depozīta iepakojumu”, jo pirmais no tiem jau lietots spēkā esošajos Ministru kabineta noteikumos Nr.414 „Noteikumi par depozīta sistēmas piemērošanu atkārtoti lietojamam iepakojumam”.

Dabas resursu nodokļa likuma 24.pantu plānots papildināt ar astoto daļu un noteikt nodokļu maksātāja pienākumu piedalīties iepakojuma depozīta sistēmā. Nodokļu maksātājs, kurš nav reģistrējies un noslēdzis līgumu ar depozīta sistēmas operatoru, un nepiedalās iepakojuma depozīta sistēmā, maksā nodokli par šo iepakojumu desmitkārtīgā apmērā.¹⁴⁹ Secināms, ka Latvijas dzērienu iepakojuma depozīta sistēma no 2015.gada būs obligāta, proti, tajā obligāti būs jāiesaistās visiem dzērienu ražotājiem un tirgotājiem, kas realizē preces Latvijas teritorijā, taču likumprojekta 2.punktā ietvertie nosacījumi, ka „nodokļu maksātājs [...], kurš nav reģistrējies un noslēdzis līgumu ar depozīta sistēmas operatoru, un nepiedalās iepakojuma depozīta sistēmā, maksā nodokli par šo iepakojumu desmitkārtīgā apmērā” ir maldinoši, jo rada priekšstatu, ka depozīta sistēmā iespējams neiesaistīties, bet tad būs jāmaksā augstāks nodoklis. Izvērtējot likumprojekta 2.punktu, secināms, ka likumprojekta iepriekšminētajā punktā plānotie grozījumi,

¹⁴⁹ Saeima. Likumprojekts Nr.957/Lp11 „Grozījumi Dabas resursu nodokļu likumā”. Pieejams: www.titania.saeima.lv [aplūkots 2014.gada 12.aprīlī]

kas nosaka papildināt 24.pantu ar astoto daļu, nosaka nodokļu maksātāju atbildību un sankcijas, ja tie kādu iemeslu dēļ nepiedalās depozīta sistēmā, tāpēc likumprojekta 2.punktā minētā tiesību norma būtu jāietver nevis Dabas resursu nodokļu likuma IV nodaļā „Nodokļa aprēķināšana par videi kaitīgām precēm, par iepakojumu, par akmeņoglēm, koksu un lignītu (brūnoglēm), par vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, par radioaktīvajām vielām, par transportlīdzekļiem un par uguņošanas ierīcēm”, bet gan nodaļā VII nodaļā „Atbildība”. Tādējādi autore piedāvā papildināt nevis Dabas resursu nodokļu likumu ar 24.panta astoto daļu, bet gan VII nodaļas „Atbildība” 31.pantu ar piekto daļu un izteikt to šādā redakcijā: „(5) *Nodokļu maksātājs, kas realizē normatīvajos aktos par iepakojumu noteiktos dzērienus depozīta iepakojumā un kam saskaņā ar normatīvajiem aktiem par iepakojuma apsaimniekošanu ir pienākums piedalīties iepakojuma depozīta sistēmā, bet kurš nav reģistrējies un noslēdzis līgumu ar depozīta sistēmas operatoru, un nepiedalās iepakojuma depozīta sistēmā, maksā par šo iepakojumu desmitkārtīgā apjomā.*”. Secināms, ka iepriekšminētā tiesību norma būtu ietverama tieši Dabas Resursu nodokļu likuma 31.pantā, jo šo pantu plānots papildināt arī ar ceturto daļu, nosakot depozīta sistēmas operatora atbildību par normatīvajos aktos noteikto reģenerēšanas apjomu nenodrošināšanu.

Analizējot Latvijas Republikas spēkā esošo iepakojuma un depozīta sistēmas tiesisko regulējumu, pētot Eiropas un Amerikas Savienoto Valstu pieredzi depozīta sistēmas ieviešanā un funkcionēšanā, analizējot Eiropas Savienības Tiesas praksi, kā arī praktizējoties Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā iespējams secināt, ka būtiskākās depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas Latvijā ir depozīta sistēmas juridiskās formas izvēle, depozīta sistēmas operatora peļņas reinvestēšanas pienākuma noteikšana, saprātīga pārejas perioda noteikšana, ieviešot depozīta sistēmu, kā arī depozīta iepakojuma un pieņemšanas vietu kritēriju noteikšana normatīvajos aktos. Ieviešot dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu, svarīgi ir arī pievērst uzmanību iespējamajiem krāpšanas un viltošanas gadījumiem ar izlietoto iepakojumu, izveidojot drošu speciālo depozīta iepakojuma marķējumu. Depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas nepieciešams savlaicīgi novērst, lai tas neapdraudētu dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanu 2015.gadā.

KOPSAVILKUMS

Ir atbalstāmi likumprojekti „Grozījumi Iepakojuma likumā” Nr. 956/Lp11 un „Grozījumi Dabas resursu nodokļu likumā” Nr. 957/Lp11, kas no 2015.gada Latvijas Republikā ieviestu obligāto dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu vienlaikus atkārtoti lietojamam un vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam un atbilstu 1994.gada 20.decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu un tās grozījumiem.

Pētījuma rezultātā autore izvirza šādās tēzes, kas izteiktas secinājumu un priekšlikumu formā:

1. Depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas Latvijas Republikā ir depozīta sistēmas operatora juridiskās formas izvēle, depozīta sistēmas operatora peļņas reinvestēšanas pienākuma noteikšana, saprātīga pārejas perioda noteikšana, ieviešot depozīta sistēmu, kā arī depozīta iepakojuma un pieņemšanas vietu kritēriju noteikšana normatīvajos aktos. Ieviešot dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu, svarīgi pievērst uzmanību iespējamajiem krāpšanas gadījumiem ar izlietoto iepakojumu, izveidojot speciālo depozīta iepakojuma marķējumu.
2. Viena no būtiskākajām depozīta sistēmas ieviešanas tiesiskajām aktuālajām problēmām ir depozīta sistēmas operatora juridiskās formas izvēle un peļņas reinvestēšanas pienākuma noteikšana. Likumprojekts „Grozījumi Iepakojuma likumā” Nr.956/Lp11 plāno papildināt Iepakojuma likumu 1.pantu ar 1⁵) punktu, nosakot, ka depozīta sistēmas operators ir komersants, kas gūto peļņu reinvestē iepakojuma apsaimniekošanas sistēmā. Faktiski operators nebūtu tiesīgs saņemt peļņu no tā darbībā ieguldītā kapitāla, kas ir pretēji komercietību principiem, jo peļņa tiktu reinvestēta depozīta sistēmā.
3. Iepakojumu likumu ir plānots papildināt ar jauniem terminiem, piemēram, „depozīta iepakojums”, „depozīta sistēma”, „depozīta iepakojuma pieņemšanas vieta”, „depozīta sistēmas operators”, „depozīta iepakojuma pieņēmējs”. Autore piedāvā papildus iekļaut terminu „depozīta maksa”, kas ir viens no būtiskākajiem depozīta sistēmas funkcionēšanas elementiem, un Iepakojuma likuma 1.panta 1⁷) punktu izteikt šādā redakcijā: „1⁷) *depozīta maksa – naudas summa Ministru kabineta noteiktajā apmērā, ko patērētājs, pērkot precī depozīta iepakojumā, samaksā papildus preces cenai un ko pārdevējs vai depozīta iepakojuma pieņēmējs atmaksā patērētājam saņemot atpakaļ depozīta iepakojumu.*”.

4. Ieviešot dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu, ir jāievēro saprātīgs pārejas periods, lai uzņēmējiem būtu skaidrība par jaunās sistēmas tiesisko regulējumu un faktisko situāciju. Latvijas Republikā, kā apliecina Eiropas Savienības Tiesas prakse, kā minimālais pārejas periods, ieviešot dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu, būtu jānosaka vismaz viens gads, kas nepieciešams, lai ražotāji un importētāji varētu pielāgoties obligātajai dzērienu iepakojuma depozīta sistēmai.
5. Depozīta sistēmā no 2015.gada obligāti būs jāiesaistās visiem ražotājiem un tirgotājiem, kas realizē dzērienus Latvijas Republikas teritorijā, taču likumprojekta Nr. 957/Lp11 „Grozījumi Dabas resursu nodokļu likumā” (turpmāk – DRNL) 2.punktā ietvertie nosacījumi, ka „nodokļu maksātājs [...], kurš nav reģistrējies un noslēdzis līgumu ar depozīta sistēmas operatoru, un nepiedalās iepakojuma depozīta sistēmā, maksā nodokli par šo iepakojumu desmitkārtīgā apmērā” ir maldinoši, jo rada priekšstatu, ka depozīta sistēmā iespējams neiesaistīties. Likumprojekts „Grozījumi Dabas resursu nodokļu likumā”, kas plāno papildināt DRNL 24.pantu ar astoto daļu, nosaka nodokļu maksātāju atbildību, ja tie kādu iemeslu dēļ nepiedalās depozīta sistēmā, tāpēc likumprojekta 2.punktā minētā tiesību norma būtu jāietver nevis DRNL IV nodaļā, bet gan VII nodaļā „Atbildība”.
6. Iepakojuma likuma grozījumu projektā 18.panta otrajā daļā ir ietverts jēdziens „maksā par depozīta iepakojumu”, šī panta septītās daļas 7.punktā lietots jēdziens „depozīta maksa”. Abi iepriekšminētie jēdzieni ir ar vienādu nozīmi, tāpēc likumprojektā „Grozījumi Iepakojuma likumā” būtu nepieciešams vienveidot terminu lietojumu un Iepakojuma likuma 18.panta otro daļu izteikt šādā redakcijā: „(2) Patērētājs, pērkot preci depozīta iepakojumā, samaksā noteiktu naudas summu – preces cenu, kam papildus pievienota *depozīta maksa* un kas tiek norādīta atsevišķi no preces cenas.” Jēdziens „depozīta maksa” būtu atbilstošāks Iepakojuma likuma grozījumos, nekā jēdziens „maksā par depozīta iepakojumu”, jo pirmais no tiem jau lietots spēkā esošajos Ministru kabineta noteikumos Nr.414 „Noteikumi par depozīta sistēmas piemērošanu atkārtoti lietojamam iepakojumam”.
7. Spēkā esošais Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss nosaka sodu tikai juridiskajām personām par depozīta speciālās norādes lietošanu iepakojumam, kurš nav reģistrēts kā depozīta sistēmas iepakojums. Depozīta sistēmu regulējošajos normatīvajos aktos nosakot prasību marķēt katru depozīta iepakojuma vienību ar depozīta sistēmas speciālo marķējumu, kas ir drošs pret iespējamajiem viltošanas riskiem, nepastāvētu iespējas depozīta sistēmas automātā vai manuālā pieņemšanas vietā krāpnieciskos nolūkos nodot iepakojumu, kas nav

piejerošs sistēmai un saņemt par to depozīta maksu. Tādējādi papildus nav nepieciešams veikt grozījumus Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un/vai citos normatīvajos aktos attiecībā uz fizisko personu iespējamo krāpšanos ar izlietoto dzērienu iepakojumu un piemērojamo sodu.

8. Lielākajā daļā Eiropas valstu, kurās pastāv dzērienu iepakojuma depozīta sistēma vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam tiek piemērota obligātā depozīta sistēma, kurā jāiesaistās visiem dzērienu ražotājiem un tirgotājiem, savukārt atkārtoti lietojamam iepakojumam ārvalstīs bieži vien piemēro brīvprātīgo depozīta sistēmu, jo atkārtoti lietojamā dzērienu iepakojuma nodošanas tradīcijas un iepakojuma otrreizējas izmantošanas rādītāji ir pietiekami, lai sasniegtu noteiktos iepakojuma atpakaļ savākšanas rādītājus. Latvijas Republikā plānots ieviest obligāto depozīta sistēmu vienlaikus atkārtoti lietojamam un vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam, jo bez valsts represīvi regulējošās iejaukšanās brīvprātīga depozīta sistēma Latvijā nav darbotiespējīga.
9. Izstrādājot Ministru kabineta noteikumus par depozīta sistēmas piemērošanu atkārtoti lietojamam un vienreiz lietojamam iepakojumam, būtu jānosaka, ka depozīta sistēmas automātos vai manuālās iepakojuma pieņemšanas vietās nododamais iepakojums drīkst saturēt tikai dzērienu nogulsnes, lai neveidotos situācija, ka patērētāji nodod izlietoto iepakojumu, kurā ir dzērienu paliekas/pārpalikumi. Plānots, ka depozīta sistēmas automāti pieņems nebojātu iepakojumu, uz kura būs skaidri salasāms depozīta marķējums (svītrkods), taču patērētājiem ir jābūt tiesībām nodot vienreiz lietojamu iepakojumu arī saspiestu, lai iepakojumu būtu ērti nogādāt depozīta iepakojuma pieņemšanas vietās.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra:

1. 2004.gada 6.maija Ģenerālvokāta Damaso Ruisa - Harabo Kolomera secinājumi lietā C-463/01 Eiropas Kopienu Komisija (tagadējā Eiropas Savienības Komisija) pret Vācijas Federatīvo Republiku. Pieejams: www.eur-lex.europa.eu [aplūkots 2014.gada 12.marts]
2. A.Strupišs. Komerclikuma komentāri. A daļa Komercedarbības vispārīgie noteikumi, 22.lpp (Izdevējs: A.Strupiša juridiskais birojs” SIA)
3. Barševska K. Horvātijas sistēma ieviesta lēti un efektīvi. Pieejams: www.varam.lv [aplūkots 2014.gada 3.janvāris]
4. Danilāns I.Dabas aizsardzība. Rīga: Izdevniecība „Zvaigzne”, 1980, 226.lpp.
5. Depozīta sistēmas operatoram peļņa būt jāinvestē iepakojuma apsaimniekošanas sistēmā. Pieejams: www.varam.gov.lv [aplūkots 2014.gada 14.marts]
6. Eiropas Komisija. Preču brīva aprīte. Rokasgrāmata par to Līguma noteikumu piemērošanu, kas reglamentē preču brīvu aprīti. Pieejams: www.ec.europa.eu [aplūkots 2013.gada 19.maijā]
7. Fridrihsone M. Beidzot ķersies pie depozīta sistēmas ieviešanas. Pieejams: www.db.lv [aplūkots 2013.gada 15.maijā]
8. Koklačova S. Iepakojuma svarīgākās īpašības un attīstības tendences. Pieejam: www.design.lv [aplūkots 2013.gada 20.maijs]
9. Komisijas Paziņojums – Dzērienu iepakojums, depozīta sistēmas un brīva preču aprīte (2009/C 107/01).Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis.09/05/2009 C107/1.Pieejams: www.eur-lex.europa.eu [aplūkots 2013.gada 13.maijs]
10. Latvijas Vēstnesis. Valdība atbalsta koncepciju par dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanu. Pieejams: www.m.lvportals.lv. [aplūkots 2003.gada 11.maijā]
11. Latvijas Zaļais punkts. Iepakojums, tā funkcijas. Pieejams: www.zalais.lv [aplūkots: 2013.gada 13.maijs]
12. Latvijas Zaļais punkts. Iepakojumu materiālu aprīte. Pieejams: www.zalais.lv [aplūkots 2013.gada 14.maijs]
13. LETA. Ieviešot depozīta sistēmu, centīsies „nekāpt uz citu valstu grābekļiem”. Pieejams: www.db.lv [aplūkots 2013.gada 12.maijā]

14. LETA. Lēmums par Olaines dedzinātavu atbilst Satversmei. Pieejams: www.delfi.lv
[aplūkots 2013.gada 15.maijā]
15. Likumprojekts „Grozījumi Dabas resursa nodokļa likumā”. Tiesību aktu projekts.
Pieejams: www.mk.gov.lv [aplūkots 2013.gada 24.maijā]
16. LR Saeima. Atzinums par likumprojektu „Grozījumi Iepakojuma likumā” (Nr. 956/Lp11).
Pieejams: www.titania.saeima.lv [aplūkots 2014.gada 14.marts]
17. Meseršmits K., Meiere S., Ūsiņa E. Eiropas vides tiesības. Rīga: EuroFaculty, 2003,
257.lpp.
18. Ministru kabinets. 2011.gada 15.septembra Valsts sekretāru sanāksmes protokols Nr.36.
Pieejams: www.mk.gov.lv [aplūkots 2013.gada 17.maijā]
19. Ministru kabinets. Konceptijas projekts pa depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu
iepakojumam. Pieejams: www.mk.gov.lv [aplūkots 2013.gada 10.maijā]
20. Peipiņa M. Depozīta sistēmas seriāls. Pieejams: www.politika.lv [aplūkots 2014.gada
10.marts]
21. Pudenko J. Zaļais iepakojums ir modes lieta. Pieejams: www.db.lv [aplūkots 14.05.2013]
22. Riekstiņš J. 2nd life for Packaging. Pieejams: www.estlat.eu [aplūkots 2013.gada
22.maijā]
23. Saeima. Likumprojekta Nr. 956/Lp11 „Grozījumi Iepakojuma likumā” anotācija.
Pieejams: titania.saeima.lv [aplūkots 2014.gada 12.marts]
24. Saeima. Likumprojekta Nr. 956/Lp11 „Grozījumi Iepakojuma likumā” anotācija.
Pieejams: titania.saeima.lv [aplūkots 2014.gada 12.marts]
25. TvNet. Alus kļūs dārgāks, ja ieviesīs PET depozīta sistēmu. Pieejams: www.tvnet.lv
[aplūkots 2013.gada 15.maijā]
26. TvNet. Cūkmens un ministri iepazīstas ar PET plastmasas depozīta sistēmu Igaunijā.
Pieejams : www.tvnet.lv [aplūkots 2013.gada 16.maijā]
27. Vaišnoraitē R. Lietuvas iedzīvotāji aktīvi izmanto depozītu sistēmas iespējas. Pieejams:
www.db.lv [aplūkots 2013.gada 9.maijā]
28. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Depozīta sistēmas piemērošana
dzērienu iepakojuma 2014.gada 3.marts. Pieejams: www.varam.gov.lv [aplūkots
2014.gada 7.marts]
29. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Iepakojums. Pieejams:
www.varam.gov.lv [aplūkots 2013.gada 5.maijs]

30. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. VARAM atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020.gadam. Pieejams: www.varam.gov.lv [aplūkots 2013.gada 13.maijā]
31. Zaļā josta. Iepakojums. Pieejams: www.zalajosta.lv [aplūkots 2013.gada 15.maijs]
32. Amano M. PET Bottle System in Sweden and Japan. An Integreted Analysis from Life-Cycle Perspective. Pieejams: www.lumes.lu.se [aplūkots 2014.gada 11.marts]
33. Anker Andersen. Deposit system law – Denmark. Pieejams: www.anker-andersen.com [aplūkots 2014.gada 14.marts]
34. Anker Andersen. Deposit system law – Norway. Pieejams: www.anker-andersen.com [aplūkots 2014.gada 5.janvāris]
35. Anker-Andersen. Deposit system law – Germany. Pieejams: www.anker-andersen.com [aplūkots 2014.gada 2014.gada 5.janvāris]
36. Bastians U. Comparison of English and German Packaging Waste Management Law. Pieejams: www.coll.mpg.de [aplūkots 2014.14.marts]
37. Bates J. Oregon Bottle Bill Gives 5 Cents for Each Recycled Container. Pieejams: www.1800recycling.com [aplūkots:2013.gada 13.maijā]
38. Bottle Bill. Sweden. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots 2014.gada 4.janvāris]
39. Brown Edmund G. Notice of the Department of Resources Recycling and Recovery. Pieejams: www.calrecycling.ca.gov [aplūkots:2013.gada 19.maijā]
40. California Against Waste. California's Bottle & Can Recycling Law – The Bottle Bill. Pieejams: www.cawrecycles.org [aplūkots 2013.gada 23.maijā]
41. Callan Scott J., Thomas Janet M. Environmental Economics & Management.Theory, Policy, and Applications. Mason: South – Western Cengage Learning, 2000, 99.lpp.
42. Campaign for Recycling. Havaii Bottle Bill Law. Pieejams: www.campaignforrecycling.org [aplūkots 2013.gada 25.maijā]
43. Container Recycling Institute & Vermont Public Research Interest Group. A Clean and Green Vermont. A Special Report on the Environmental and Economic Benefits of Vermont's Bottle Bill. Pieejams: www.gpi.org [aplūkots 2013.gada 22.maijā]
44. Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA: New York. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots 2013.gada 20.maijā]
45. Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA:California. Pieejams: www.bottlebill.org [aplūkots 2013.gada 17.maijā]

46. Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA:Connecticut. Pieejams:
www.bottlebill.org [aplūkots:2013.gada 20.maijā]
47. Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA:Massachusetts. Pieejams:
www.bottlebill.org [aplūkots 2013.gada 21.maijā]
48. Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA:Michigan. Pieejams:
www.bottlebill.org [aplūkots:2013.gada 21.maijs]
49. Container Recycling Institute. Bottle Bills in the USA:Vermont. Pieejams:
www.bottlebill.org [aplūkots:2013.gada 22.maijā]
50. Container Recycling Institute. The Fate of Unclaimed or „Abandoned” Deposits.
Pieejama: www.bottlebill.org [aplūkots 2013.gada 20.maijā]
51. Container Recycling Institute.Bottle Bill in the USA: Oregon. Pieejams:
www.bottlebill.org [aplūkots 2013.gada 22.maijā]
52. Criner George K., Jacobs Steven L., Peavey Stephanie R. An Economic and Waste
Management Analysis of Maine’s Bottle Deposit Legislation. Maine: Maine Agricultural
Experimetn Station, 1991, 5.lpp.
53. Černiauskaite I. Waste Management Reform and Revision of Packaging and Packaging
Waste EPR System. Pieejams: lup.lub.lu.se [aplūkots 2014.gada 12.aprīlis]
54. Dansk Retursystem.The history of Dansk Retursystem A/S. Pieejams: www.dansk-
retursystem.dk [aplūkots 2014.gada 12.janvāris]
55. Department of Environmental Concervation. New York’s Bottle Bill Returnable
Container Act (RCA). Pieejams: www.dec.ny.gov [aplūkots 2013.gada 21.maijā]
56. Department of Environmental Conservation. 2013 Amendments to New York State’s
Bottle Bill .Effective March 29, 2013. Pieejams: www.dec.ny.gov [aplūkots 2013.gada
19.maijā]
57. Deutche Pfandsystem. History of the DPG. Pieejams:www.dpg-pfandsystem.de [aplūkots
2014.gada 3.februāris]
58. Eek P. Economic applications in modern waste management systems – the deposit system
as one of the options. Backgrounds and results. Presentation of the Reco Project meeting
10 October, 2012.Vilnius. Pieejams: www.recobaltic21.net [aplūkots 2013.gada 17.maijā]
59. Eek P. Mandatory Deposit on drink packages in Estonia – Why and How? Backgrounds
and results. Pieejams: www.envir.ee [aplūkots 2013.gada 15.maijā]

- 60.** Eesti Pandipakend. How does the deposit system work? Pieejams: www.eestipandipakend.ee [aplūkots 2013.gada 17.maijā]
- 61.** Eesti Pandipakend. Mission and Vission. Pieejams: www.eestipandipakend.ee [aplūkots 2013.gada 20.maijā]
- 62.** European Commision. Information from European Union Institutions and Bodies. Communication from the Commision – Beverage packaking, deposit systems and free movement of goods (2009/C 107/01) Pieejams: www.eur-lex.eu [aplūkots 2014.gada 10.marts]
- 63.** European Commision.Options and Feasibility of a European Refund System for Metal Beverage Cans. Pieejams: www.ec.europa.eu [aplūkots 2014.gada 2.februāris]
- 64.** European Commision.Packaging and Packaging Waste. Introduction. Pieejams: www.ec.europa.eu [aplūkots 2013.gada 22.maijā]
- 65.** Finnish Ministry of Environment in Helsinki. Workshop summary report in Helsinki. Pieejams: www.ec.europa.eu [aplūkots 2014.gada 4.februāris]
- 66.** Freden Jonas.99% recycling – that’s the Swedish way. Pieejams: www.sweden.se [aplūkots 2014.gada 5.marts]
- 67.** Granholm Jennifer M. Michigan Bottle Deposit Law Frequently Asked Questions. Pieejams: www.michigan.gov [aplūkots:2013.gada 21.maijā]
- 68.** Happach Maximilian and Tilebein Meike. The establishment of container-deposit on single- use beverage packaking in Germany. Pieejams: www.systemdynamics.org [aplūkots 2014.gada 2.februāris]
- 69.** Hawaii Deposit Beverage Container Program. Pieejams: www.capitol.hawaii.gov [aplūkots 2013.gada 20.maijā]
- 70.** Johnsons Stephen M. Economics, Equity, and the Environment. Washington: Environmental Institute, 2004, 47.lpp.
- 71.** Jorgensen Finn A. Making a Green Machine: The Infrastructure of Beverage Container Recycling. Piscataway: Library of Congress Cataloging – in – Publication Data, 87.lpp.
- 72.** Jorgensen Finn A. Making a Green Machine: The Infrastructure of Beverage Container Recycling. Piscataway: Library of Congress Cataloging – in – Publication Data, 87.lpp.
- 73.** Kristen L. Miller. Interstate Bottle Redemption Fraud. Pieejams: www.cga.ct.gov [aplūkots 2014.gada 11.marts]
- 74.** Lietuvos Respublikos Pakuočiu ir Pakuočiu atlieku tvarkymo istatymo. Pieejams: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā [aplūkots 2014.gada 14.marts]

- 75.** Massachusetts Sierra Club and MASSPIRG. The Impact of the Bottle Bill Update on Jobs in the Economy. An Analysis of Employment in the Recycling Sector. Pieejams: www.massbottlebill.org [aplūkots 2013.gada 25.maijā]
- 76.** Metzger A., Norton M. Mass.Senate Again Vites For Bottle Bill Expansion. Pieejams: www.wbur.org [aplūkots 2013.gada 21.maijā]
- 77.** Miller Schwartz H., Cohn LLP. Michigan's bottle return law held unconstitutional in part. Pieejams: www.lexology.com [aplūkots 2014.gada 10.aprīlis]
- 78.** Ministry of Environment of the Republic of Lithuania. Ministry: deposit scheme can be extended to plastic and metal packaking from 2015. Pieejams: www.am.lt [aplūkots 2014.gada 14.marts]
- 79.** Niu B.J. Retail Bottle Pricing at the Border: Evidence of Fraudulent Redemptions and Use Tax Evasion. Pieejams:www.-personal.umich.edu [aplūkots 2014.gada 11.marts]
- 80.** Norsk Resirk. Ensures the recor – high collection of bottles and cans in Norway. Pieejams:www.resirk.no [aplūkots 2014.gada 5.janvāris]
- 81.** NYC Recycles. Bottle and Can Mandatory Take – Back Program. Pieejams: www.nyc.gov [aplūkots 2013.gada 19.maijā]
- 82.** Oregon Department of Environmental Quality. Oregon's evolving bottle bill. Pieejams: www.deq.state.or.us [aplūkots:2013.gada 24.maijā]
- 83.** Pricewaterhouse Coopers. Iepakoјuma depozīta sistēmas ieviešanas aspektu analīze un priekšnosacījumu izstrāde stikla pudelēm, PET pudelēm un skārdenēm. Pieejams:www.lvaf.lv [aplūkots 2014.gada 5.janvāris]
- 84.** Public Information Department. Ministry: deposit scheme can be extended to plastic and metal packaging from 2015. Pieejams: www.am.lt [aplūkots 2014.gada 11.marts]
- 85.** Returnpack. Ownership structure. Pieejams: www.pantamera.nu [aplūkots 2014.gada 4.janvāris]
- 86.** Rupert Haigh. Case Summary: Danish Bottle Case. Pieejams: www.languagepoint.eu [aplūkots 2014.gada 3.janvāris]
- 87.** Sierra Club. Bottle Bill Update. Fact Sheet:Industry Arguments Against The Bottle Bill. Pieejams: www.sierraclubmass.org [aplūkots 2013.gada 19.maijā]
- 88.** Speck S., Andersen M.S., Nielsen H.O., Ryelund A., Smith C. The Use of Economic Instruments in Nordic and Baltic Environmental Policy 2001-2005. 2006, 97.lpp.

89. Stacy C. Solid Waste Management. Vermont's Beverage Container and Redemption Law. Pieejams: www.anr.state.vt.us [aplūkots 2013.gada 24.maijā]
90. The Auditor State of Hawaii. State of Hawaii Deposit Beverage Container Deposit Special Fund. Financial and Program Audit. Pieejams: www.state.hi.us [aplūkots 2013.gada 21.maijā]
91. Vaughn J. Waste Management: A Reference Handbook. Santa Barbara, California: ABC – CLIO, 2009, 50 lpp.
92. Voice Ireland and Weisfeld S. Container deposit legislation in Ireland. A proposed deposit and refund scheme. Pieejams: www.voiceireland.org [aplūkots 2014.gada 12.marts]
93. Walls M. Deposit – Refund Systems in Practice and Theory. Discussion paper. Pieejams: www.rff.org. [aplūkots 2013.gada 15.maijā]

Normatīvie akti:

1. 1985.gada 27.jūnija Padomes Direktīva 85/339/EEK teksts – Spēkā neesoša. Pieejams: eur-lex.europa.eu [aplūkos 2013.gada 18.maijā]
2. 1994.gada 20.decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu. Pieejams: [www.eur – lex.europa.eu](http://www.eur-lex.europa.eu) [aplūkots :2013.gada 13.maijs]
3. Atkritumu apsaimniekošanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.17.novembris, nr. 183.
4. Dabas resursu nodokļa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.29.decembris, nr.209
5. Iepakojuma likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.9.janvāris, nr.4.
6. Kārtība, kādā tirdzniecības vietā vai speciāli izveidotā iepakojuma pieņemšanas punktā savāc iepakojumu, kuram nepiemēro depozīta sistēmu. MK noteikumi Nr.71. Latvijas Vēstnesis, 2012.26.janvāris, nr.15.
7. Komerclikums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.4.maijs, nr. 158/160.
8. Konceptija par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam: Ministru kabineta 2013.gada 17.maija rīkojums Nr.195. Latvijas Vēstnesis, 2013. 20.maijs, nr. 95.
9. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1984.20.decembris, nr.51.
10. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.1.jūlijs, nr. 43.

11. Līgums par Eiropas Savienības darbību. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C115/47. Pieejams : <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2013.gada 19.maijā]
12. Noteikumi par depozīta sistēmas piemērošanu atkārtoti lietojamam iepakojumam: Ministru kabineta 2003.gada 22.jūlija noteikumi Nr.414. Latvijas Vēstnesis, 2003. 1.augusts, nr. 110.
13. Noteikumi par visa izlietotā iepakojuma reģenerācijas procentuālo apjomu (īpatsvaru) un termiņiem, reģistrēšanas un ziņojumu sniegšanas kārtību un veidlapu paraugiem, prasībām, kas komercsabiedrībai jāizpilda, lai tā tiktu reģistrēta kā iepakojuma apsaimniekotājs, iepakojuma definīcijas kritēriju piemērošanas piemēriem un izņēmumiem attiecībā uz smago metālu saturu iepakojumā. MK noteikumi nr.983. Latvijas Vēstnesis, 2010.21.oktobris, nr.167.
14. Vides aizsardzības likums. LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2012.20.jūnijs, nr.96.
15. Beverage Container Recycling & Litter Reduction Act. Pieejams: www.calrecycle.ca.gov/lv [aplūkots:2013.gada 23.maijā]
16. Maine Returnable Beverage Container Law. Pieejams: www.mainelegislature.org [aplūkots 2013.gada 19.maijā]
17. Michigan Beverage Container Act. Pieejams: www.legislature.mi.gov/lv [aplūkots:2013.gada 21.maijā]
18. New York State Returnable Container Law. Pieejams: www.public.leginfo.state.ny.us [aplūkots 2013.gada 19.maijā]
19. Packaging Act (Pakendiseadus). Pieejams: www.riigiteataja.ee/akt/918049 [aplūkots 2013.gada 15.maijā]

Juridiskās prakses materiāli:

1. 1988.gada 20.septembra Eiropas Kopienas Tiesas (tagadējā – Eiropas Savienības Tiesa) spriedums Lietā C-302/86. <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2013.gada 21.maijā]
2. 2003.gada 14.februāra Satversmes tiesas spriedums „Par Ministru kabineta 2001.gada 8.augusta rīkojumu Nr.401 „Par bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārtas izvietojumu Olainē” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 111.un 115.pantam, Atkritumu apsaimniekošanas likuma 5.pantam un 6.panta 1. – 3.punktam, likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”3.un 11.pantam. likuma „Par piesārņojumu” 14.pantam un 17.panta

pirmajai daļai, kā arī likuma „Par vides aizsardzību” 11.pantam” Latvijas Vēstnesis, 2003.gada 18.februāris, Nr.26.

3. 2004.gada 14.decembra Eiropas Kopienas Tiesas (tagadējā – Eiropas Savienības Tiesa) spriedums Lietā C-463/01. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2013.gada 19.maijā]
4. 2004.gada 14.decembra Eiropas Kopienas Tiesas (tagadējā – Eiropas Savienības Tiesa) spriedums Lietā C-309/02. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu> [aplūkots 2013.gada 20.maijā]
5. 2004.gada 6.maija Ģenerālvokāta Damaso Ruisa - Harabo Kolomera secinājumi lietā C-463/01 Eiropas Kopienas Komisija (tagadējā Eiropas Savienības Komisija) pret Vācijas Federatīvo Republiku. Pieejams: www.eur-lex.europa.eu [aplūkots 2014.gada 12.marts]
6. 2008.gada 24.septembra Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2008 – 03 – 03 „Par Rīgas domes 2006.gada 19.decembra saistošo noteikumu Nr. 67 „Teritorijas Maskavas ielā 264 (kadastra Nr.01000780413) un Maskavas ielā bez numura (kadastra Nr. 01000781004) izmantošanas un apbūves noteikumi” atbilstību Teritorijas plānošanas likuma 3.panta 1.punktam, Aizsargjoslu likuma 37.panta pirmās daļas 4.punktam un Latvijas Republikas Satversmes 115.pantam”. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv [aplūkots 2013.gada 17.maijā]
7. United States Court Appeals for the Sixth Circuit 2012.gada 20.jūlija tiesas spriedums lietā American Beverage Association v. Snyder Nr.WL 5954834
Pieejams: www.ca6.uscourts.gov [aplūkots 2014.gada 11.marts]
8. York County Superior Court 2011.gada 28.oktobra spriedums lietā: State of Maine v Thomas P. Woodard. Pieejams: www.courts.state.me.us/maine_courts [aplūkots 2013.gada 25.maijā]

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs „Dzērienu iepakojuma depoģita sistēma un tās ieviešanas tiesiskās aktuālās problēmas” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētģjums veikts patstāvģgi, izmantoti tikai tajā norādģtie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopģja atbilst izdrukai.

Autore: Madara Blģmure _____
(*personiskais paraksts*)

Rekomendģju darbu aizstāvģšanai

Vadģtāja: Prof., Dr.iur. Ilma Čepāne

22.04.2014.

(*personiskais paraksts*)

Recenzents:

Darbs iesnieģts Civiltiesisko zinātģņu katedrā 22.04.2014.

Metodiķe:

(*personiskais paraksts*)

Darbs aizstāvģts maģistra gala pārbaudģjuma komisģjas sēdē

____.____. . prot. Nr.____, vģrtģjums _____

Komisģjas sekretāre: